СРЕЋНА НОВА ГОДИНА

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Конкурс за најбољи дечји цртеж

Година XXVI
Број 679
Субота
2 јануар 1965.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

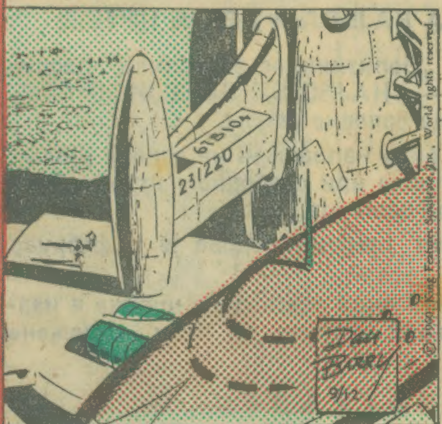

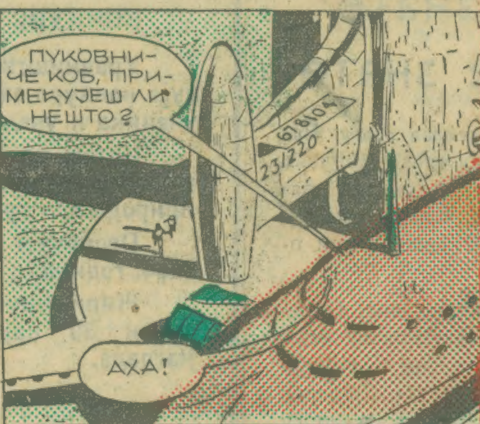

679

У овом броју:

ПОСЛЕДЊИ ПУТНИК ЈЕ НЕСТАО

СУТРА ЖИВОТ У ОКЕАНУ

Злато у људској крви

ОД ОВОГ БРОЈА — 8 МАЛИХ СТРАНА — СТАЛНИ ДОДАТАК

Забавников магазин

ФАБРИКА СУНЦОКРЕТА У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ (Фото Д. Урошевић)

Да не заборавимо

Било је то пре двадесет година: почела је последња година рата и прва година мира.

Не сећате се?

Последњи часови једне епопеје, обојене крвљу младих људи ове земље. Последње жртве хероја.

Онда је почела данашњица.

Где смо били, шта смо имали?

Били смо на старту, имали смо добру вољу, енергију и одушевљење. И, шта још? Непрегледна осушена поља, рушевине, гробове над којим још нисмо стигли да подигнемо споменике.

Почели смо од нуле.

Не сећате се?

Не сећате се редова пред продавницама, тачкица за снабдевање, дугих ланаца жена, које су једна другој додавале циглу?...

Тешке су биле те године самоодрицања, цица и гершле без меса, ледених соба и барака, сивих и празних излога.

Био је то јуначки период наше обнове. Почетак декаде омладинских радних акција. Дивљење света за оно што се код нас ради. Пруге и друмови градили су се лопатама и пијуцима. Механизација? Била је то страна реч, коју смо тек учили, полако, изговарајући слог по слог, као основци.

Сиромашна, сељачка земља у коју су пре рата странци долазили као у колонију, са психологијом мисионара или ловца на жирафе, мењала је лик. Готово преко ноћи — а то време беспоштедног рада мишицама, гледано кроз призму 1965. године, кроз оптику историје, није дуже од једне ноћи кошмара и славља — ова наша земља, дивна земља коју волимо, добила је нову физиономију.

Никле су фабрике. Уместо неугледних касаба у којима се никада ништа није дешавало, у висину су се винули градови. Трактори су истерали коње са ораница, армија је укинула коњицу, остали су још само коњи — филмски глумци за копродукције.

Створена је психологија новог и савременог човека, борца за социјализам, за правду.

Не сећате се свега тога?

Али, једно знате: знате да је у Београду стотинак људи 48 часова чекало на степеницама зграде у којој се налази једно трговинско представништво, да би први уплатили новац за „шкоду".

Знате да наша индустријска производња расте брзином на којој нам Уједињене нације честитају: да о томе шта треба да се ради и где, дискутују и одлучују сви, а не само неки, затворени у куле од слоноваче; да људи који целог живота из свог села нису изашли путују у аранжманима путничких агенција у Атину и на Капри...

Још се љутимо што на овом, нашем гигантском градилишту све није у реду. Дижемо глас против самовоље једног, пишемо писма уредништву протестујући против остатака некултуре и незграпности.

То је добро. Тако — и радећи, неуморно радећи — доспели смо у ову годину малог јубилеја.

Нека је са срећом!

Леон ДАВИЧО

* * *

И У РАЗВОЈУ НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ПОДРУЧЈА МИ СМО ПОСТИГЛИ ЗНАЧАЈНЕ РЕЗУЛТАТЕ. КАО ШТО ЈЕ ПОЗНАТО, БРЖИ РАЗВОЈ НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ПОДРУЧЈА У ПОРЕЂЕЊУ СА ЈУГОСЛОВЕНСКИМ ПРОСЈЕКОМ, БИО ЈЕ СТАЛНО САСТАВНИ ДИО НАШЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ И НАШИХ ПРОГРАМА РАЗВОЈА УОПШТЕ. ТАКО ТРЕБА ДА БУДЕ И УБУДУЋЕ — РЕКАО ЈЕ ДРУГ ТИТО НА ОСМОМ КОНГРЕСУ СКЈ.

ПИСМЕНОСТ У СВЕТУ

Борба против неписмености води се са успехом у свим земљама у развоју. У Индонезији, на пример, према становништву од 103 милиона, основну наставу добија око 11 милиона лица или преко 11 одсто. На Куби, која има 7 милиона становника, школу посећује око два милиона лица свих узраста. Проценат неписмених смањио се за пет година од 23 на 3,9 одсто. Настава је обавезна и бесплатна.

У Венецуели такође напредује основна настава. Број неписмених смањио се за пет година од 47 на 13 одсто. У Алжиру, од како је постао независан, број ученика у основним школама скоро се удвостручио: од 750.000 порастао на 1,4 милиона лица. Број ђака у гимназијама и вишим школама повећао се од 50 на 96 хиљада. Студената Универзитета има 6.500.

У Грчкој је обавезна настава за децу до 15 година продужена са 6 на 9 година школовања. Основна настава траје 6 година, а три године траје стручна настава за разне категорије: пољопривредно, техничко образовање и слично.

У Бугарској се број студената на универзитетима повећао десет пута према предратном стању од 1939. године.

Телевизијски торањ на Авали

Телевизијски торањ на Авали је армирано-бетонске конструкције која носи челични стуб за телевизијске антене. Бетонска конструкција је висока 135 метара, а челична 60 метара. Укупна висина објекта је 195 метара.

Основни пресек стабла торња има облик равностраног троугла са ојачањима у угловима који су кружног пресека. Дужина стране троугла 7 метара, а пречник ојачања на угловима 1,04 метар.

Три ноге торња ослањају се зглобно на темељне блокове који су укопани у стену свега 1,40 метар.

Почевши од 102,75 м. од терена, торањ се проширује у седмоспратну зграду чија су три спрата затворена стаклом и алуминијумом, а четири су отворене терасе. Осим највише, која служи као разгледница, остале су намењене за постављање кружних антена.

Основа зграде је правилан шестоугаоник који је уписан у круг пречника 17 метара, мерено на најширој етажи зграде.

На висини од 135 метара у бетон је укљештен челични стуб — носач антена исто тако троугластог пресека.

У хол, који је на висини 12,40 метара од терена, торњу се прилази рампом и армирано-бетонским мостом одакле два брзоходна лифта (три метра на секунду) возе до постројења, ресторана и терасе разгледнице.

Ресторан је пројектован за 60 посетилаца и има кухињу, бар и све нуспростирије.

На тераси ће бити уграђени дурбини за разгледање околине.

Колико је пројектантима торња познато овакав објекат није изграђен и пројектован у свету.

Начин извођења:

Три ноге торња изведене су од армираног бетона ливеног на лицу места у дрвеној оплати, а на скели од челичних цеви. Троугласто тело торња изграђено је полумонтажно са клизајућом скелом. Зграда је рађена такође од армираног бетона ливеног на лицу места, а на лепезастој дрвеној скели.

Објект ће бити готов у 1965. години. Торањ су пројектовали архитекти Угљеша Богуновић и Слободан Јањић. Конструктор торња је инжењер Милан Крстић. Сви из Београда. Грађевинске радове изводи грађевинско предузеће „Рад" из Београда.

КАЊОН СУТЈЕСКЕ (Фото В. Латинкић)

Природне лепоте наше земље

Вековима је речица Сутјеска текла у простору између планина Лебршника, Волујка, Маглића и Зеленгоре. Ничим нису ометане смене тишина и мира у овом планинском пределу. А кад је дошао други светски рат и када је непријатељ напао на нашу земљу, наши народи, предвођени Комунистичком партијом, дигли су се на легендарни устанак да бране слободу и независност земље. И мала река наједном постаје саставни део славе и легенде наше историје. У судбоносној петој непријатељској офанзиви, опкољене јединице Народноослободилачке војске пробиле су непријатељски обруч и извршиле један од најзначајнијих подвига у народноослободилачком рату.

На левој обали Сутјеске, на Тјентишту, подигнута је Спомен-костурнака Зеленгоре, налази се гробница борцима који су пали у петој офанзиви, а мало даље испод ограспомeник пролетерском команданту и народном хероју Сави Ковачевићу.

*

Сутјеска је планинска река на граници Црне Горе и Херцеговине. Код села Бастаса она се улива у Дрину као њена десна притока. Дуга је 35 километара, а цео њен слив заузима простор 322 километра. На слици је приказан кањон Сутјеске.

Шта знате шта не знате

■ Боја нам повећава снагу. Научници су на основу опита утврдили да при дејствовању светлосног зрака наранџасте боје, човек стеже руку један и по пут јаче но при обичним условима.

■ Познати чешки научник Петар Тучни, стручњак за техничку естетику, победио је топлоту помоћу обичне — молерске четке. Пеглерке у једној фабрици рубља стално су се жалиле како је у њиховој радионици врућина несносна. Када су зидови и столови били обојени плавичасто, све раднице су изјавиле да је у радионици постало „свежије".

■ Француски научник Фере, изводећи опите са мошусом и ароматичним есенцијама, доказао је да пријатан мирис повећава продуктивност.

■ Бајрон је за време рада „кадио" собе мирисом јелен-гљиве (гомољике), а француски књижевник Теофил Готје палио је у својој радној соби разне миомирисе.

КОНКУРС

КОНКУРС ЗА НАЈБОЉИ ДЕЧЈИ ЦРТЕЖ

Уредништво „Политикиног забавника" расписује конкурс за — НАЈБОЉИ ДЕЧИЈИ ЦРТЕЖ, ученика и ученица основне школе.

Цртеж може бити направљен на основу прочитане песме или приче или спободно направљен из природе или града завичаја.

Последњи дан пријема радова је 1. фебруар 1964. године.

Жири стручних лица прегледаће цртеже и изабрати 30 најбољих којима ће бити додељене награде.

НАГРАДЕ:

ПРВА НАГРАДА	20.000	ДИНАРА
ДРУГА НАГРАДА	15.000	ДИНАРА
ТРЕЋА НАГРАДА	10.000	ДИНАРА
27 НАГРАДА ПО	5.000	ДИНАРА

Цртеже са којима желите учествовати на конкурсу пошаљите на адресу: Уредништво „Политикиног забавника" — Београд, Цетињска број 1.

На коверти напишите поред потпуне и тачне адресе ознаку: „За конкурс".

Исто тако ставите вашу тачну адресу читко написану на полеђини цртежа.

Уредништво „Политикиног забавника"

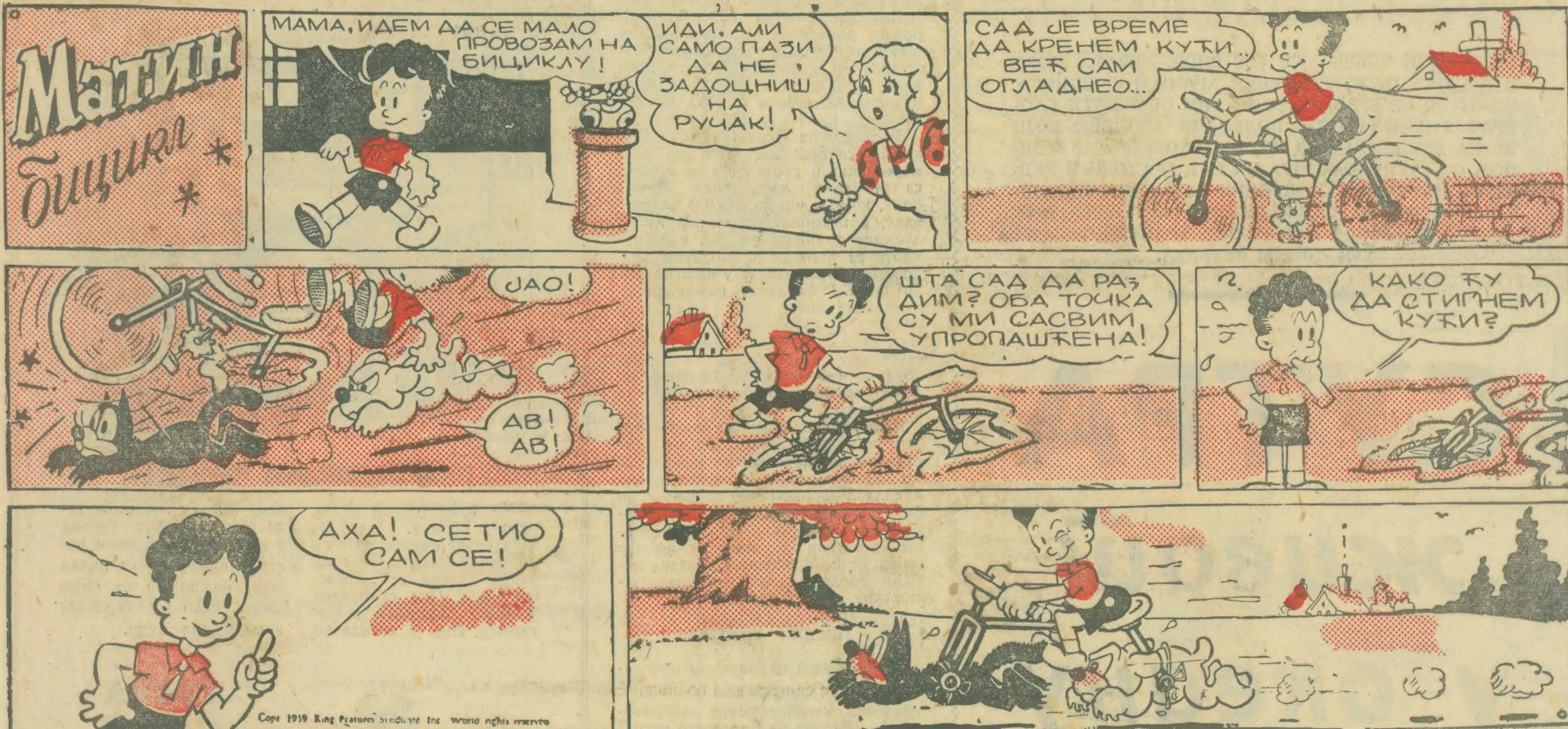

За две златне и једну бронзану медаљу претрчали 5000 километара

Новозеланђани Питер Снел и Џон Дејвис освојили су на олимпијади у Токију у тркама на 800 и 1500 метара две златне (Снел) и једну бронзану (Дејвис) олимпијску медаљу. Нарочито сјајан утисак је оставио Питер Снел који је победио у стилу правог шампиона на 800 и 1.500 метара.

Снел и Дејвис били су у пуној форми и с лакоћом су брали ловорике на олимпијском стадиону у Токију. Трчали су скоро увек пред препуним стадионом и одушевили гледаоце.

Да би се пробили у финалне борбе Снел и Дејвис морали су да трче у квалификацијама, и то: Снел два пута 800 метара у четвртфиналу и једанпут у финалу, а исто толико било је потребно обојици и на 1500 метара. Значи, Снел је трчао 2400 метара на 800 метара, и 4500 метара на 1500 метара. Дејвис је учествовао само на 1500 метара и да би освојио бронзану медаљу морао је да претрчи 4500 метара. Обојица су претрчали у Токију укупно 11.400 метара.

Али не може се стећи права слика труда и напора, које су уложили Снел и Дејвис, ако се не би завирило у њихов тренинг пре олимпијаде у Токију. Међутим, то је често тајна свих тренера.

Почетком овог пролећа у Дуисбургу, у Немачкој, одржано је саветовање најбољих тренера света. Овом састанку присуствовао је и Артур Лидиард, тренер новозеланђанских тркача. Лидиард на састанку у Дуисбургу није хтео да „открије карте“ и одбио је да било шта каже својим колегама о припремама Снела, Дејвиса, Халберга, Магија и других тркача за Токио. За све стручњаке у свету остала је тајна како је Снел тренирао и успео да достигне онако добру форму у Токију кад је с лакоћом освојио две златне медаље, а после тога је без много напора оборио још и светске рекорде на 1000 метара и на једну миљу.

Међутим, Лидиард није до краја остао затворен и тајанствен. Пре неколико дана упутио је југословенском тренеру Леу Лангу из Загреба писмо и детаљан план тренинга Снела и Дејвиса. То је била у ствари интимна исповест једног тренера свом добром пријатељу с каквим се све тешкоћама борио да би његови пулени постигли онако изванредан успех у Токију. Тек сад се видело да све није ишло по плану и да су Лидиард и његови пулени преживљавали многе тешке тренутке. Било је и повреда, а и замора.

Ево кратког садржаја писма које је Лидиард упутио Лангу:

— Крајем марта и почетком априла Снел је био врло уморан и безвољан за било какав озбиљнији рад. Многе трке које је имао у 1963. години умориле су га и он није радо прихватио предлог да почне с припремама за Токио. Па ипак успели смо да се договоримо и створимо план рада. Од 18. априла па све до 28. јуна Снел је заједно са Дејвисом трчао 160 километара недељно. После тога уследио је нов план па су њих двојица преваљивали око 140 километара недељно све до 9. августа. И тек после тога дошле су праве припреме за Токио.

Било би дуго и незанимљиво да се у овом напису наведу сви детаљи једног атлетског тренинга, али укратко може да се каже ово. Снел и Дејвис претрчали су до Токија сваки по 2.700 километара. То би била раздаљина коју би требало превалити од Београда до Хелсинкија! Или још краће речено да би се освојиле две златне и једна бронзана олимпиjска медаља било је потребно да Снел и Дејвис, само за шест месеци претрче 5.400 километара.

ПИТЕР СНЕЛ

ИЗ СПОРТСКЕ ПРОШЛОСТИ

НУРМИЈЕВЕ МЕДАЉЕ

Најславнији атлета свих времена који је учествовао на олимпијским играма свакако је ненадмашни Финац Паво Нурми. Овај чудесни атлетичар учествовао је на три олимпијаде и освојио је 6 златних медаља. На првој олимпијади на којој је учествовао, а то је било на шестој олимпијади у Анверсу 1920. године, Нурми је победио у трчању крос-контрија и у трци на 10.000 метара када је ову стазу претрчао за 31 минут, 45 секунди и 4/10.

На париској олимпијади 1924. године Нурми је победио у трчању на 1.500 метара, на 5.000 метара и у крос-контрију. На олимпијади у Амстердаму Нурми је освојио још једну златну медаљу и то у трчању на 10.000 метара, у сјајном времену од 30 минута 18 секунди и 4/10.

Нурми би сигурно освојио и у Лос Анђелосу још коју златну медаљу да га олимпијски комитет није прогласио за професионалца. Тако би се први пут у историји олимпијских игара догодило да један такмичар учествује на четири олимпијаде, тј. да је 12 година успео узастопце да се одржава у рекордерској форми, јер само тако је могућно освојити златну медаљу на олимпијским играма.

ОСКУДНИ ПРОГРАМ...

Прва олимпијада била је врло сиромашна у погледу спортских дисциплина, којих је било само 44. Пливање уопште није било на програму, а у лакој атлетици такмичило се само у дванаест дисциплина. На програму нису биле трке на 200, 5.000, 10.000, 3.000 — стиплчез, 400 метара препоне, пешачење на 10 и 50 километара, затим бацање копља, кладива, петобој, десетобој, штафете 4x100, 4x400 и модерни петобој. Ове спортске дисциплине уврштене су у програм олимпијских игара тек на следећим олимпијадама.

НЕОБИЧАН СТАРТ

За трчање на кратким стазама некада атлетичари нису стартовали овако исто као данас. На првој олимпијади у Атини 1896. године у трци на сто метара такмичари су стојећи, с једном ногом испруженом напред, чекали знак да отпочну трку. Међу њима само је један такмичар стартовао у клечећем ставу. То је био Американац Берк. Наравно тај клечећи старт уопште није личио на данашњи, јер је током времена толико усавршен да данас добар старт често доноси победу атлетичарима.

Американца Берка, који је стартовао у клечећем ставу, многи су исмејавали тврдећи да он губи много у времену док пође, јер је много лакше добити у брзини када се пође из стојећег става. Американац Берк је ипак победио. Он је претрчао стазу за 12 секунди.

СЛАВНИ ПЛИВАЧ

Ретке су олимпијске спортске дисциплине у којима се на свакој олимпијади постижу нови рекорди. Такав случај је и са трком у пливању на 100 метара слободним стилом. На свакој олимпијади постављан је нов рекорд.

На олимпијади 1912. године Американац Кахнамоки препливао је 100 метара за 60 секунди. Осам година доцније на олимпијади у Анверсу исти пливач је постигао исти резултат. Вајсмилер, најбољи пливач свих времена, поправио је олимпијски рекорд 1924. године на 59 секунди, а 1928. године на 58,3. У Лос Анђелосу Јапанац Мију Цаки утрошио је само 58 секунди, а на олимпијади у Берлину 1936. Мађар Чик поставио је нов рекорд 57,6.

ПОСЛЕДЊИ ПОБЕДНИК У ТЕНИСУ

Тенис је уведен у олимпијски програм још на првој олимпијади која је одржана у Атини 1896. године. Тада се такмичило у мушком синглу и дублу. На следећим олимпијадама тениски програм је проширен, па је 1908. године стављено и такмичење жена појединачно, а 1912. године такмичење између мешовитих парова. На олимпијади 1920. године тениски програм је попуњен и такмичењем женских парова.

Тенис је укинут 1924. године када је последњи пут одржан на олимпијским играма. Занимљиво је да ниједан тениски играч није два пута освојио олимпијско првенство у појединим партијама. Последњи олимпијски победник био је Американац Ричард. У такмичењу жена олимпијско првенство освојиле су Сизана Ланглен и Хелена Вилс.

Без виза и девиза

Наше роде зиму проводе чак у Јужној Африци

За путовање у иностранство људима су потребне визе и девизе а птицама селицама то није потребно. Када дође рок њиховом сељењу, оне слободно путују ваздушним океанима не обзирући се на границе између држава и континената.

Тако се наше најпознатије селице роде селе у Африку. Пре него што крену на пут, све роде једног предела се искупе на одређеном месту. Када је цело јато на окупу, а може их бити више стотина, оне још једном живо заклепећу, затим се подигну у висине...

Уз пут примају придошлице, тако да се јато целим путем повећава. Понекад у једном јату буде и више хиљада рода. Научници су утврдили да све европске роде источно од Лабе лете на југоисток и да прелазе у Малу Азију ношене сталним ветром, обалом Мале Азије крећу се у Египат, па одатле Нилом далеко у унутрашњост Африке, чак до крајњег југа тог континента.

Роде које живе западно од Лабе прелазе у Африку код Гибралтара, па преко језера Чад лете даље у унутрашњост Африке, где се вероватно састају са својим саплеменицима из Источне Европе. Све је то утврђено прстеновањем птица. Тако је утврђено да и ова рода, која је снимљена чак у Јужној Африци управо у тренутку када у друштву зебара купи велике скакавце, којима се роде у Африци хране, стигла чак из наших крајева — без виза и девиза.

САВРЕМЕНИ ЧОВЕК СЕ СВЕ ВИШЕ ВРАЋА МОРУ И ТРАЖИ У ЊЕМУ СИРОВИНЕ, ХРАНУ И СРЕДИНУ У КОЈОЈ ЋЕ СЕ БРЗО И НЕОМЕТАНО ОБАВЉАТИ САОБРАЋАЈ БУДУЋНОСТИ. ПОДВОДНИ БРОДОВИ КОЈИ ЋЕ НА ДУБИНИ ОД 500 МЕТАРА САОБРАЋАТИ БРЗИНОМ ОД 200 КИЛОМЕТАРА НА САТ, ГРАДОВИ И РУДНИЦИ ПОД МОРЕМ. ПОДВОДНИ ФАРМЕРИ ОБИЛАЗИЋЕ СВОЈЕ ФАРМЕ НА ПОДВОДНИМ СКУТЕРИМА. БРОДОВИ КОЈИ ЛЕБДЕ НАД МОРЕМ ТРАНСПОРТОВАЋЕ 1.500 ДО 2.000 ПУТНИКА.

СУТРА *живот* у океану

Коришћење мора и морских пространстава на научној бази постало је лозинка највиших научних институција у многим земљама.

Британски град Манчестер биће прва варош на свету која ће за пиће трошити морску воду прочишћену у нуклеарним инсталацијама.

Француска је прва показала како треба да се користи енергија плиме и осеке.

У Америци се припрема почетак експлоатације подморских рудника мангана чија руда покрива дно океана.

У Северном мору геолози више од годину дана истражују могућности експлоатације подморских резерви нафте и плина.

У многим земљама света врше се експерименти са подводним кућама и роботима који ће управљати подводним уређајима.

Фабрике воде

Човек данашњице троши 400 литара воде дневно, док ће на крају овога века трошити сваког дана 600 литара воде. Пошто на Земљи нема довољно воде за потребе савремене индустријске цивилизације, то научници сматрају да би требало да се удруже јаке индустријске земље и да заједнички изграде огромне фабрике воде. Амерички стручњаци сматрају да ће бити у могућности да на основу тога обезбеде водом град од 4 милиона становника. Совјетски стручњаци припремају пројект једне централе која ће производити 200.000 киловата електричне енергије и 200.000 кубних метара воде дневно.

Подводни роботи

За експлоатацију руда са морског дна амерички стручњаци су конструисали циновски робот који недалеко од обале код Санта Барбаре у Калифорнији, на дубини од 350 метара, сам управља копањем руде на три места. Робот за истраживање нафте плива и у стању је да сам пуна три месеца испитује дно океана. Робот осветљава мрак морских провалија лампама са живином паром. Очи његових камера виде сваку неравнину, а његови осетљиви апарати за прислушкивање чују и најтише подводне звукове.

Подводни роботи су необично послушни. Они су способни да причврсте завртањ сигурности, да отварају и затварају вентиле, да проузрокују експлозију или да управљају свердлима, која буше отворе у морском дну са великом прецизношћу. Данашњи подводни роботи који раде на дубини од 550 метара везани су преко једног телекомандног кабла и проводника електричне енергије са својим људским господарима

Мезоскаф

Роботи могу да обављају само грубље послове под водом. Да би се вађење подводних руда и експлоатација нафте могли ефикасно и до краја спровести, биће потребна људска помоћ. У том циљу већ је конструисана подморница за мирнодопске сврхе позната под именом мезоскаф, која може да плови до дубине од 1.000 метара. У јулу 1964. мезоскаф је испробан у Женевском језеру.

Мезоскаф је претеча великих и брзих подводних бродова који ће ускоро запловити испод површине мора. Стручњаци сматрају да ће бродови испод мора наћи идеалну тишину, мир и беспрекорно пространство за несметану пловидбу.. Они ће пловити до дубине од 1.000 метара. Упркос тешком оклопу, подводни брод ће бити економичнији и бржи, него површински и неће трошити енергију за борбу против таласа и ветрова.

Лађе под водом

Истраживања која су у Великој Британији далеко одмакла показала су да ће подводни бродови пловити бар два пута брже од најбржих данашњих прекоокеанских џинова. Опремљени нуклеарним мотором, они ће транспортовати, кроз воде Атлантског океана, хиљаде путника на дубини од 400 до 500 метара.

Захваљујући искуствима Американаца са њиховим атомским подморницама и совјетских инжењера са атомским ледоломцем „Лењином“, који је прешао 40.000 километара, а потрошио само два кубна дециметра уранијума 235, експерименти са великим подморским бродовима већ се налазе у врло одмаклој фази. У Енглеској инжењери су испробали многе макете подводних бродова. У лабораторији на острву Вајт сада су у току радови на пројектовању једног брода од 100.000 тона који ће пловити брзином од 100 километара на сат на дубини од 300 метара.

Подводни бродови ће се оријентисати помоћу ултразвукова из одашиљача постављених на сваких 200 до 300 километара. Неки стручњаци предлажу коришћење лејзера који ће кроз морску воду слати светлосне сигнале на удаљености од више десетина километара помоћу којих ће се одржавати контакт између бродова и специјалних подморских станица.

Плодни градови

У америчком подморском програму предвиђа се изградња подводних градова, океанографских лабораторија и центара за подморско истраживање. Већ је изграђен и систем телекомуникација између подморских центара. Изграђени су и пројекти бродова који ће великом брзином лебдети изнад површине воде користећи ваздушни јастук који ће се отварати а преносиће 1.500 до 2.000 путника.

Фармери будућности

Енглези су већ почели да стварају код острва Ферое подморске фарме за одгајивање рибе, док су Французи створили сличне оазе животињског света, под контролом човека, недалеко од Бреста. У Великој Британији је организована служба за подводну метеорологију која треба да даје редовне податке о температури воде на разним дубинама, кретањима и струјању воде.

Најзад, предвиђа се да ће фармери будућности у нарочитим скутерима одлазити на своје подводне њиве које ће обрађивати и са којих ће убирати плодове. Нарочити бродови ће засипати обрађена поља ђубривом намењеним пространим пашњацима алги за рибе и друге подморске животиње.

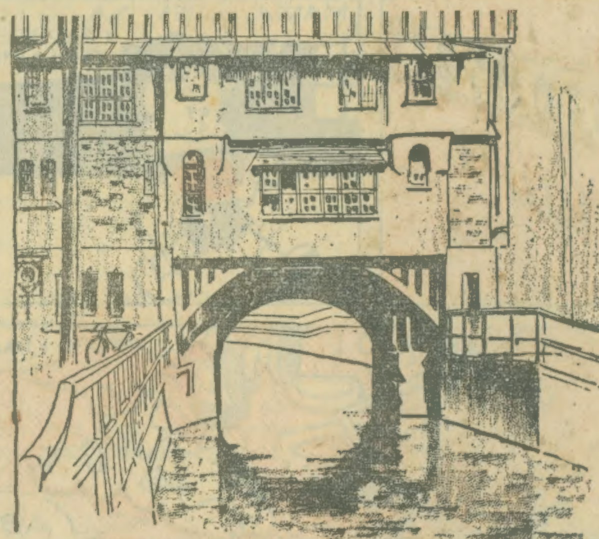

Убичина кућа

Има кућа разних величина и облика, а неке имају чудне називе, које су по нечем добиле. Ова на слици назива се „убичина кућа“. Она се налази у месту Линколну, у Енглеској. Име је добила по томе што су годинама тела свих убијених бацана у реку Витам на овом месту у циљу „да се никад више не појаве на овом свету“, како су веровали празноверни људи.

ГУСКА С НЕБА

Ова кула на слици налази се у месту Гиријаку, у Индији. Подигли су је будисти у част гуске.. То се десило када су се они молили за добру летину, па је наједном „из неба пала гуска пред њих“. Сујеверни, они су поверовали да им је молба услишена, па су у част гуске подигли кулу.

КАО ЧИГРА

Има доста чувених артиста у циркусима, али би многи позавидели некој Џојс Хартовој из Барингтона, у држави Њујорк. Она је могла да начини салто уназад кроз два обруча када је имала десет година.

Замислимо за тренутак да смо се космичким бродом одвезли до неке друге звезде и да са ње посматрамо новогодишње славље. Изненадило би нас, свакако то што топовски пуцњеви и ватромет не блесну у свим местима на нашој планети истовремено, већ у размацима од по једног часа — читав један дан. Нова година најпре наступа на датумској граници, на 180. степену географске дужине, на Тихом океану. По нашем средњоевропском времену тада је тек 31. децембар, 11 часова пре подне. Одатле Нова година крене на пут око света: преко Аустралије, Азије, Европе и Африке у Америку па затим даље до датумске границе.

☆

У Бугарској уочи Нове године сви купују „суровакнице“ — дренове палице које су обавезан атрибут новогодишњег празника. Првога јануара бугарска деца одлазе у посету сродницима и пријатељима и лако их ударају „суровакницама“ желећи им уз то срећне празнике. Дренов штапић у рукама малишана — симбол је Нове године.

Са овим традиционалним празником у Бугарској је везан још један обичај. Када 31. децембра откуца поноћ, после дванаестог ударца часовника, у свим кућама гаси се светлост и три прва минута у новој години сви се љубе — ко с ким хоће.

☆

У Мађарској новогодишње славље почиње поворкама коју образују млади. Напред иду свирачи и викачи који громким гласом објављују да је стара година сахрањена и да у години која наступа све добре домаћине очекују пуни амбари и пуна бурад вина. Наравно да такве добре жеље не остају не награђене: домаћини пред чијом се кућом поворка зауставила позивају младиће и девојке у кућу да би их посадили за празнични сто и добро угостили. На новогодишњим трпезама Мађара не може се видети гуска, патка, кокош, или било која друга птица: по народном веровању птице се не смеју те вечери јести да из куће — срећа не би одлетела. Овог обичаја нарочито се држе девојке које желе да у Новој години стекну свој дом.

☆

За Нову годину се у Румунији пеку колачићи са — изненађењима. Наиме, у непечене колачиће стављају се новчићи, порцуланске луткице, прстење, режњеви црвене паприке. Зато сваки колачић треба опрезно загристи. Јер, ако неко „налети“ на љуту паприку сви се смеју, а настрадалом теку сузе. Али, колико радости ако се у колачићу нађе новчић или престен! По народном веровању, то доноси срећу и благостање у години која наступа.

☆

На Куби се откуцавање новогодишње поноћи дочекује с грозом у руци. За дванаест откуцаја — дванаест зрна грожђа. Нека је срећно!

Истоветан обичај постоји од памтивека и у Шпанији. Дон Кихотови земљаци такође дочекују долазак Нове године са дванаест зрна грожђа.

☆

У Монголији Деда Мраз долази с великим бичом у рукама, јер он представља пастира. Поред тога, монголски Деда Мраз носи кремен, огњило и дуванкесу — древне атрибуте номада који се не боји усамљености и лутања са стадом.

У Авганистану се Нова година празнује у марту, на дан велике равнодневнице. Краљ излази тог дана на њиву и прихвативши ручице плуга оре прву бразду. Обред прве бразде — куљбакаши — изводи се у читавој земљи. За плугом или ралицом иде најугледнији сељак.

Према религиозним прописима Авганистанци не пију вино и друга алкохолна пића. Уместо тога, Нова година се „заслађује“ огромним количинама слаткиша. Да прославе овај дан, жене се скупљају одвојено од мушкараца. У Кабулу, на пример, жене прослављају дан Нове године у градском парку. Да ниједан мушкарац не би могао да продре у парк, жене постављају на улазна врата стражаре — девојке.

☆

Персијанци такође славе Нову годину у марту, на дан равнодневице. За овај празник они се међусобно дарују куваним јајима.

Копти прослављају почетак године 1. августа, а сиријски хришћани 1. септембара

Код Кинеза се почетак Нове године рачуна од првог дана после новог месеца, између 20 јануара и 18 фебруара, када сунце стоји у сазвежђу водолије.

Али, без обзира када и на који начин поједини народи празнују дан Нове године, сви имају заједничку жељу: да живе у миру и да им њихов труд обезбеди живот достојан човека.

(Снимио: Ј. Ритопечки)

Први пут

Хронологија неких открића и изума

375. година — Први рамови са staklima на окнима.

850. година — Прве калдрмисане улице (у Кордоби).

1250. година — Проналажење наочара (у Фиренци).

1325. година — Прва употреба менице у Европи (у Венецији).

1415. година — Прве осветљене улице у Европи — Енглеска.

1446. година — Први подаци о пушењу дувана стижу у Европу.

1472. година — Проналажење клавикорда с педалама.

1520. година — У Европу стигла чоколада.

1533. година — Створена прва у Европи ботаничка башта (у Италији)

1581. година — Основана прва апотека у Русији.

1760. година — Проналажење контра-баса.

(Из Породичног илустрованог календара за 1875, годину)

СРЕЋНА НОВА ГОДИНА

ЖИВИ БАРОМЕТРИ

У руски календар „Породица“ за 1914. годину, састављачи су унели у то време веома популарна предсказивања времена према понашању животиња, птица, риба и инсеката.

Киша:

Пси— више но обично копају земљу.

Врапци — у јатима се окупљају на земљи, цвркућу, купају се у песку.

Патке — непрекидно се гњурају, лупају крилима по води.

Жабе — громко крекећу, излазе на обалу.

Лепо и ведро време:

Тетреби — седе на највишим гранама дрвећа.

Комарци, мушице — у стубовима се ковитлају по ваздуху.

Невреме и киша:

Ракови — излазе из својих рупа

Коњи — забацују главу и тресу њоме.

Кокошке — непрекидно чисте перје.

Мраз:

Мачке — траже место најближе пећи.

Гуске — крију главу под крило.

НА ПОЛЗУ И РАЗОНОДУ

Прелепа читатељко! Да бих говорио истину без зазора, ставио сам на себе маску старог циганина, врача и погађача, а да би истина моја заувек у рукама твојим била, опремио сам је као календар.

9. јануар. Због чега изнураваш и слабиш себе прекомерним танцовањем? Добро! Ако ме не послушаш, онда ћеш много пре старости своје, тресући се, на штакама ходати и младежи ћеш као очивидан пример неумерености служити.

18. март. Чуварност и шкртост толико су далеко једно од другог као небо од земље. Разум твој нека буде метар којим ћеш обоје мерити.

29. март. Ћутљивост је украс жене, а брбљивост порок који је људима свим мрзак, чак и највећим брбљивцима неподношљив код других Чувај се овог последњег, иначе брзо ће наступити време када ће неумерени језик твој набрбљати велику несрећу. Реч, премда није врабац, пустиш ли само — не улови више.

10. јул. Брижљиво чуваш себе од сваке мрље која би на огртач твој пасти могла. Уложи исту бригу за чистоту имена и честитости своје, јер мрље на њима не могу се скинути заједно са огртачем.

13. јул. Уљудност и нежност две су сестрице које се увек у разговору (друштво) са задовољством примају, а нерадо се с њима растају. Упознај се с њима, племенита. Иди заједно с њима у госте па ће посета твоја с

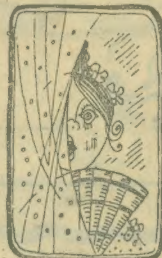

таквим другама свакоме пријатна бити.

29. август. Научићу тебе тајни једној и помоћу ње све ћеш радити лако, брзо и добро и још ће ти остати много времена. Слушај само. Не одложи све до последњег часа. Оно што данас урадити можеш не остављај за сутра. Опробај само и задивићеш се успеху тајне моје.

5. септембар. Ако хоћеш бити срећна, ако без бриге живети хоћеш, избегавај дугове, јер они, као воденични жрвњеви, лежаће на срцу твом и страшно ће га притискивати сваки час и минут. Куку оној несрећници која се на концу мора одрећи сваке наде да ће се тешкога тог бремена икад ослободити.

20. новембар. Ако опомена и добар савет не излече те од гордости твоје, знај да ће те излечити и научити време. О! Оно је чувени учитељ, само једну ману има: кажњава пре но што опомене.

12. децембар. Зашто стално, превијена преко прозора, гледаш и зеваш на све који пролазе или се кочијама превозе. Зар град цео треба да зна да читав дан ништа не радиш?

Из „Календара за 1799. годину старога Циганина врача и погађача. На ползу и за разоноду младих младица и лепих девица.“

На смени календара

По старинском обичају руски цар Петар I је у златоглавом московском Кремљу 1. септембра дочекао Нову 7208. годину „од стварања света“. А 15. децембра, уз громко добовање добоша, гласник је објавио царски указ. „Одсада се године рачунају не од 1. септембра, већ од 1. јануара“.

Ујутру 1. јануара 1700. године Петар I лично је командовао парадом која се завршила артиљеријском салвом из 200 топова. Испред дворца у Кремљу частио се народ: између буради с пивом дизала су се брда колача.

У Енглеској се нова година тада славила по старом рачунању, 25, марта. Тек пола века касније, после дугих и бурних дебата, парламент је одлучио да почетак 1752. године пренесе на 1. јануар. Вест о овој реформи била је дочекана с негодовањем: зашто је скраћена 1751. година. Најнезадовољнији су упорно захтевали: „Вратите нам наша три месеца“. Нарочито су се узбуђивале жене из високог друштва бунећи се што их је парламент својом одлуком све од реда учинио старијима за три месеца.

У Француској је празник нове године још 1564. године био пренет са Ускрса на 1. јануар.

У арапским земљама све до данас сачувао се муслимански календар. „По вољи Алаха“ сваки месец почиње од оне вечери када се, после заласка сунца, први пут појави узан, танак срп младог месеца. Година има 12 лунарних месеци или 354—355 дана. У том скраћеном календару новогодишњи празник „лута“ по свим годишњим временима, од пролећа до зиме. Сада је по муслиманском календару 1384. година која је почела 13. маја 1964. Занимљиво је да су током наше 1943. године муслимани два пута дочекивали нову годину: 8. јануара и 28. децембра.

Први календари

Први календар код нас издао је Примож Трубар 1567. године као прилог делу „Новог Завета“. Пет година касније — 1582. — Трубар је издао свој календар као засебну књижицу. Код Хрвата први календар је издао 1695. године Павле Ритер Витезовић: Календаријум илити Мисечник Хорватски.

Код Срба се први календари јављају у рукописним зборницима почев од 15. века. Међутим, први штампани календар код Срба потиче из 1767. године (штампан је у Венецији) и звао се „Славено-сербскиј восточнија церкве календар“. Поред молитова, житија светаца и такозваних „вечних календара“, у тим каснијим календарима могу се наћи разни чланци који данас у већини случајева изазивају смех Предсказивање времена за сваки дан у години, описи разних, најчешће невероватних догађаја, потресне судбине... Али, и поред све површности и наивности календари су дуго били једине књиге које су стизале у руке народа. За десетине хиљада људи који су једва умели да сричу, календари су били једини прозор у свет и једина књига из које су могли да прочитају неки савет и сазнају о догађајима који су се збили далеко од њих. Из тих старих календара и наших и страних смо донели неколико карактеристичних рубрика.

Чудно искуство

Енглески астроном капетан Едвард Сеибин (1788—1883), по налогу Краљевског инситута, дошао је у Африку да проучава варијације клатна на разним географским ширинама.

Године 1822. код рта Лопес, јужно од Либервила на атлантској обали, он је био сведок једног бродолома. Видео је како је потонуо трговачки брод који је имао као главни товар палмово уље.

Пошто је брод потонуо, капетан Сеибин је приметио део робе која је пливала и која се одржавала на води. Али, убрзо, све то што је пливало, однели су ветар и струје.

Годину дана касније Сеибин се по истом задатку нашао у најсевернијем граду Европе Хамерфесту, у Норвешкој. И тамо, док се бавио истим проучавањима, нашао се на обали и приметио бурад коју је море избацивало. Сеибин се не мало изненадио када је видео да су то иста бурад, која је годину дана раније приметио како их односе струје и ветар.

После бродолома ова бурад су путовала око 6.250 миља. Историја је ретко кад забележила да је један исти човек био очевидац, како самог бродолома, тако и много касније „краја пута“ остатака тог истог брода.

Колекционар амблема фудбалских клубова

Манфред Шмит из Штутгарта може да се похвали својом збирком амблема фудбалских клубова.

Он је успео да сакупи преко 1200 примерака. Између осталих амблема ту се налазе и амблеми московског „Динама“, „Реала“ из Мадрида ициришког „Грасхопера“.

ХУМОР

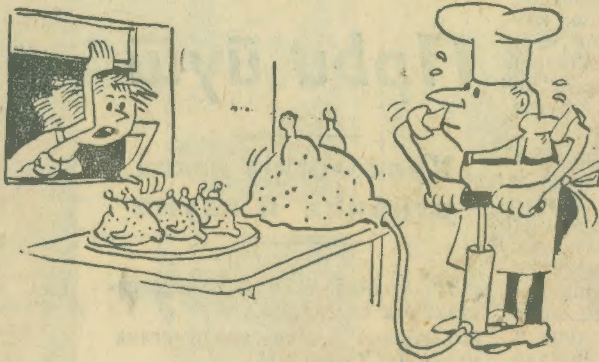

Пожури! Први гости већ пристижу

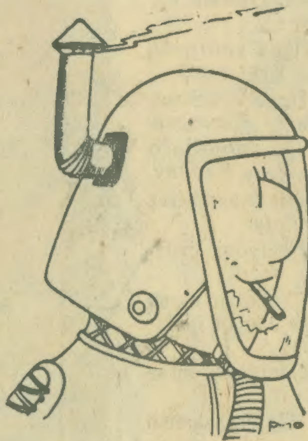

Неизлечива страст

Тростепена ракета

Бацач диска

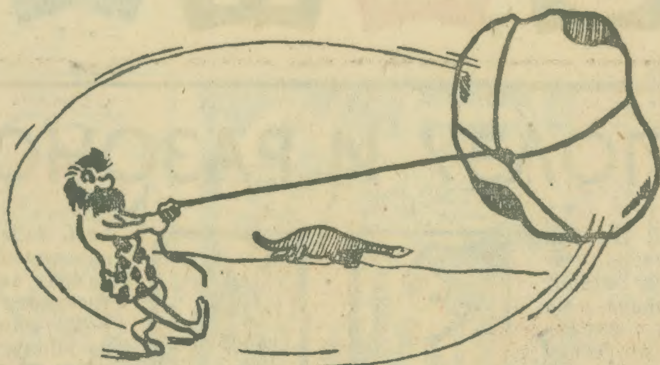

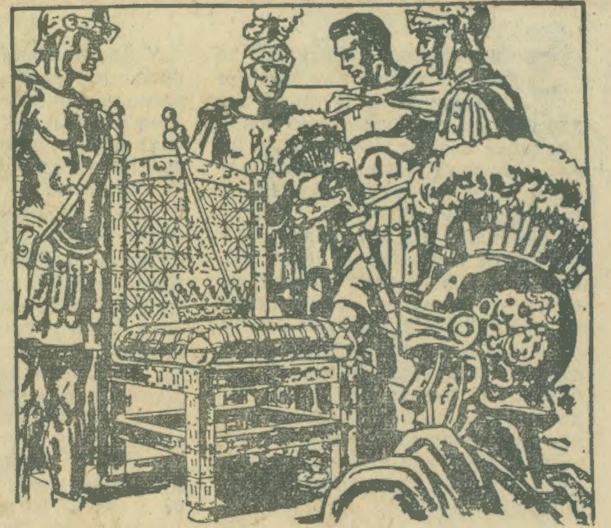

ЛОВ У МУТНОЈ ВОДИ

Генерал Еуменс, „секретар“ Александра Великог, успео је после смрти Александра Великог да осталим генералима наметне своју вољу. Он их је убедио да му се у сну јавио монарх, и наредио му да се сви ратни савети убудуће одржавају у краљевском шатору пред његовим (Александровим) престолом, круном и скиптром. Еуменеса су слушали као гласника „краљевског духа“ од 323 године пре наше ере (године када је умро Александар Велики), па све до 315 пре н. е. када су га убили...

ПОВРАТНА ЈЕДНАЧИНА

112 x 113 = 12656 и 211 x 311 = 65621
112 x 124 = 13888 и 211 x 421 = 88831
112 x 133 = 14896 и 211 x 331 = 69841
112 x 223 = 24976 и 211 x 322 = 67942

Пловећа бензинска станица

На слици се види једна бензинска станица која лежи у води а личи на џиновску цигару. Дуга је 42 метра. Њен пречник износи 3,5 метара. Израђена је у Западној Немачкој, а предвиђена је за снабдевање бродова горивом када се они нађу на морској пучини.

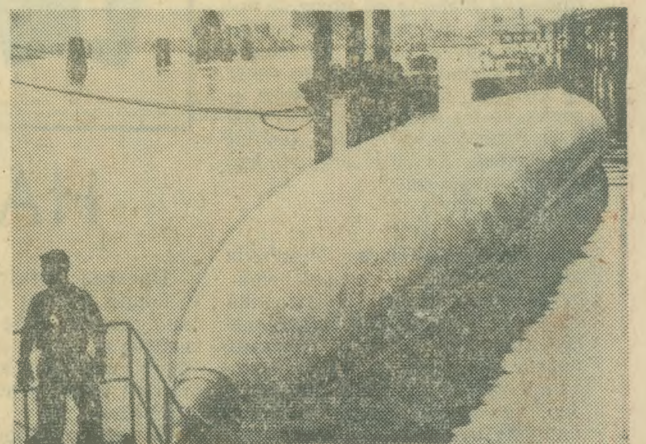

Комета запалила Чикаго?

Младом америчком научнику Чемберлену пресекао се, дах... Он је, како је сам касније причао, хтео да за свој научни рад испита везу између атмосферских појава и пожара у преријама и шумама. При томе је у стручној литератури наишао на податак од кога му је застао дах.

У књизи је стајало: „Било је то 8. oktobra 1871. године, у недељу увече, када се у Чикагу разбуктао катастрофалан пожар који је оставио без крова 125 хиљада становника и један велики град претворио у прах и пепео. У том пожару неколико хиљада људи изгубило је животе. А штета од пожара премашила је 150 милиона долара...

Дуго се сматрало да је узрок пожару била једна заборављена петролејка коју је у некој стаји преврнула нека крава. Додуше, у кривицу краве, још тада је посумњао нико други до лично командант ватрогасаца за Чикаго — Медин.

„Када смо добили прву вест о томе да се запалила једна стаја — тврдио је Медин — готово истовремено је јављено за пожар који је избио у цркви „Светог Павла“ која се налази преко три километра далеко од места првог пожара. Нови сигнали за узбуну о новим пожарима почели су да стижу из најразличитијих делова града тако да нисмо знали где пре да гасимо. Потпуно је незамисливо да су сви ти многобројни пожари настали из једне штале. Никакав летећи огањ не би могао да буде толико брз. Сем тога, то је био дан без ветра.“

Околности под којима се догодила чикашка катастрофа све су више заборављане. И данас оне тешко да би још кога интересовале да млади научник, кога смо на почетку поменули, није утврдио следеће: истовремено кад и пожар у Чикагу, избили су и пожари у шумама и на преријама савезних држава Висконсина, Мичигена, Ајове, Индијане, Илиноиса, Минесоте, Канзаса, Небраске, као и на обали Тихог океана.

II

Чемберлен се упутио у Чикаго да би прекопао тамошње библиотеке и архиве. Најзад, наишао је на књигу која је била објављена убрзо после катастрофе и која је носила назив: „Историја чикашког пожара“. А у тој књизи Чемберлен је открио да су те исте недељне вечери, када је букнуо пожар у Чикагу, ватром били захваћени и други оближњи градови.

Младом научнику постало је јасно да огњена бура у Чикагу никако није могла бити изазвана тако једноставним узроком као што је једна петролејска лампа преврнута у стаји за краве. Још важнији податак били су описи повреда и штета причињених пожаром. Тако је, на пример, једна метална конструкција која је стајала усамљена на обали реке (најближе постројење налазило се сто метара далеко од ње) била на необјашњив начин, под дејством високе температуре, стопљена у један монолит. Они који су преживели пожар причали су да је те вечери мермер горео као угаљ. Очевици су тврдили да су се куће што су стајале далеко од зграда у пламену, наједном саме од себе палиле.

Још више тајни крили су описи жртава које су у пожару изгубиле животе. Стотине лешева било је нађено на периферији града. То су били људи који су покушали да се бекством спасу из запаљеног града. Њихова тела лежала су на друмовима и пољима, то јест на местима где већ није било ватре.

Чемберлен је прочитао све што се из тога времена могло наћи у архивама листова који су штампани у Чикагу и суседним градовима. „Изгледало је као да само небо гори“ — нашао је у једном опису. „Као на Содому и Гоmору, огањ је падао попут кише. Усијано камење падало је на људе који су пешице, на коњима или у кочијама покушавали да побегну из хаоса“ — прочитао је у другом

III

Чемберлен је узео да проучи дело астронома Игнација Донелија у коме је изнето све што се односи на комете и метеорите примећене у 19. веку. Поред осталог, ту је описана и комета коју је 1826. године открио аустријски научник Вилхелм фон Биел. Према њеном кретању астрономи су израчунали да је њен период појављивања 6 година и 9 месеци. У складу с тим прорачуном Биелијева комета појавила се и 1839. године када је у многим деловима Америке примећена јака метеоритска киша.

Затим се комета поново појавила 1846. године. Њен реп био је овог пута сасвим другачији: расцепљен, подсећао је на огромну потковицу. Године 1852. комета се опет појавила, али је тог пута потпуно изменила облик и поделила се. Сада су се по небеском своду кретале две репате звезде. У истом облику она се појавила и 1859. године. Само, реп једне од њих постао је већи и имао је зракаст облик. То је био поуздан знак да комета почиње да се распада. Због тога је њена поновна појава очекивана с великим интересовањем.

Али, 1866. године узалуд су је очекивали. Да ли је то значило да је она променила своју трајекторију и, као последица тога, и свој период окретања? Ако је тако, Земља се могла наћи у опасности.

Ноћу 27. новембра 1872. године у различитим деловима Европе пала је метеоритска киша. Астрономи су установили да се тачка на небеском своду из које је падала метеорска киша, поклапа с тачком из које су претходног пута узалудно очекивали појаву Биелијеве комете.

Професор берлинске опсерваторије Клинкерфлус претпостављао је да је метеоритска киша, у ствари, остатак распаднуте Биелијеве двојне комете. Али, због лошег времена у Европи он није могао да провери своју претпоставку. Његов колега Погсон са опсерваторије у Мадрасу, у Индији, открио је, како је изјавио, да су обе главе двојне комете биле без репова. Да ли су ти репови пали на Земљу?

Веза коју је недавно научник Чемберлен открио између пожара у Чикагу и пожара у другим местима, дозвољава му да готово са апсолутном сигурношћу тврди да су оба „изгубљена“ репа двојне Биелијеве комете пала на Северну Америку. Тајанствени „летећи огањ“ у ствари су били усијани метеорити који су запалили Чикаго.

На овај начин постаје јасан, на први поглед необјашњив, узрок смрти стотине људи који су бежали из града. Највероватније је да су били отровани гасовима из репа Биелијеве комете.

ЗАБАВНИКОВ МАГАЗИН

Нашим читаоцима

КАДА СМО, пре дванаест година, покренули наш и ваш лист „Политикин забавник“ један од основних циљева наше редакције је био да објавимо што више научног материјала популарно обрађеног.

Ми смо необично захвални нашим истакнутим сарадницима који су нам много помогли и писањем и саветима.

Проверавајући изворе при обради материјала ми смо често били у недоумици када смо у појединим енциклопедијама и делима наилазили на неслагања, па није чудо да су се и нама понекад омакле и грешке.

Увек смо се трудили да што више допринесемо народном просвећивању. Слободно смо се појављивали на тржишту и нисмо се преварили. Преко 170.000 примерака тиража нашег листа један је од најбољих доказа на колико смо разумевање наишли код наше читалачке публике.

Повећавајући број страна, ми ћемо се трудити да заправ дамо поверење наших читалаца и да што више урадимо на ширењу опште културе.

КОЛИКО ЈЕ ГОДИНА ДЕДА МРАЗУ?

Стари добри Деда Мраз и није баш тако стар. Овакав каквог га знамо — омален, дежмекаст, румена и доброћудна лица — родио се у првој половини 19. века. Пре тога он нимало није личио на доброћудног дедицу. У неким земљама Деда Мраз и данас долази на новогодишњу јелку с прутићем за кажњавање у рукама. Пре сто година, међутим, у Немачкој је на новогодишњу јелку долазио зли „војник-кнехт Рупрехт“ који је претио да ће сву децу одреда стрпати у своју врећу. Разуме се да је таквој улози одговарала и његова спољашност која није била нимало привлачна.

ЏЕПОВА ПУНИХ НЕПОСЛУШНЕ ДЕЦЕ ИШАО ЈЕ ОД ВРАТА ДО ВРАТА ЗЛИ РУПРЕХТ — ПРАДЕДА НАШЕГ ДОБРОГ ДЕДА МРАЗА. ОВАКО ЈЕ РУПРЕХТА ПРЕДСТАВИО 1850. ГОДИНЕ ИЛУСТРАТОР „АУГЗБУРШКОГ ИЛУСТРОВАНОГ ЛИСТА“.

Постепено се нарав злог „кнехта Рупрехта“ омекшавала: више није трпао у врећу сву децу одреда, већ је претио да ће тако проћи само „непослушни деран и девојчице“. Тај „нови“ Рупрехт делио је чак и поклоне, а био је одевен у шарену и живописну одећу.

Многи васпитачи тог времена сматрали су да је непедагошки то што се пред Нову годину појављује не строги Рупрехт, већ добри Деда Мраз. У цркви су чак држане проповеди против доброг старца који се недозвољено меша у послове строгих васпитача деце. „Деда Мраз само квари децу“ — грмели су попови у црквама.

Отада се много изменила и нарав и спољашност Деда Мраза. Он више никог не плаши и никог не кажњава. Деда Мраз данас долази да најмлађима пожели срећу у Новој години и да их обрадује својим поклонима.

Уређује Паја Патак

Гаја као географ

Попај се вратио с пута, па срео Гају и хоће да види шта он зна из географије.

— Кажи ми, Гајо, шта је острво?

— Острво је оно место у мору из кога морско дно вири из воде.

Он зна зашто

Ујка Паја вратио се из шетње и почео да грди Гају и Влају због тога што су немирни и што се не угледају на Рају, који је миран као бубица.

— И ми бисмо били мирни да смо разбили велико огледало као он, одговориште обојица.

Он је више уштедео

Паја Патак завео строгу штедњу. Да би га обрадовао, Раја му враћајући се из школе сав срећан каже:

— Данас сам уштедео 35 динара. Уместо да се возим аутобусом, ја сам трчао за њим.

— Није то ништа — каже му ујак — ја сам јуче уштедео 300 динара трчећи за таксијем.

Његова цена

— И ја сам дао том човеку 500 динара зато што ми је спасао живот — прича Пера Ждера Шиљи.

— А како је он оценио тај твој гест? — пита Шиља.

— Вратио ми је три стотине динара кусура.

Како и не би

Паја задиркује Шиљу што је тако озбиљан пред кориду у којој се прихватио да учествује као матадор.

— Како и не бих, кад је бик још озбиљнији — забринуто одговори Шиља.

Срећом нису ...

Шиља се жали ујутру у канцеларији колегама како су га у току ноћи лопови покрали и све му однели.

— Али, колико ја знам, каже му Паја, ти под јастуком увек држиш револвер.

— Тако је, али срећом њега нису нашли.

Без пара

Хорације се жали:

— Без пара човек ништа не може да почне ...

— Ко ти то каже? пита га Пера Ждера.

— Ја. Хајде реци шта се без пара може направити.

— Шта? .. Можеш направити дугове и то још колико, да се после и сам чудиш својој вештини.

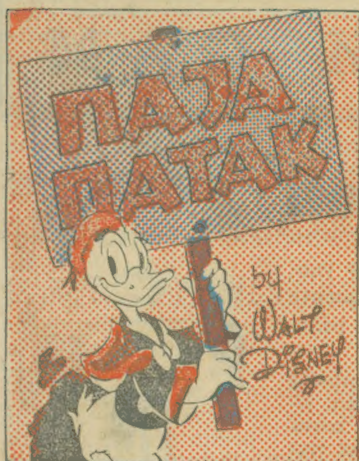

ПРЕМА РОМАНУ В. ИГОА

ЗВОНАР БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ

БИО ЈЕ 6. ЈАНУАР 1482. ГОДИНЕ И ЧИТАВ ПАРИЗ СЛАВИО ЈЕ ЛУДАЧКИ ПРАЗНИК. ТРЕБАЛО ЈЕ ИЗАБРАТИ ЛУДАЧКОГ ПАПУ – ЧОВЕКА КОЈИ СВОЈЕ ЛИЦЕ МОЖЕ ДА ИСКРЕВЕЉИ У НАЈРУЖНИЈУ ГРИМАСУ.
ЗА КАНДИДАТЕ ЈЕ У ЈЕДНОМ УГЛУ ТРГА ИСПРЕД БОГОРОДИЧИНЕ ЦРКВЕ БИЛА ПОДИГНУТА ГРУБА ПЛАТФОРМА.

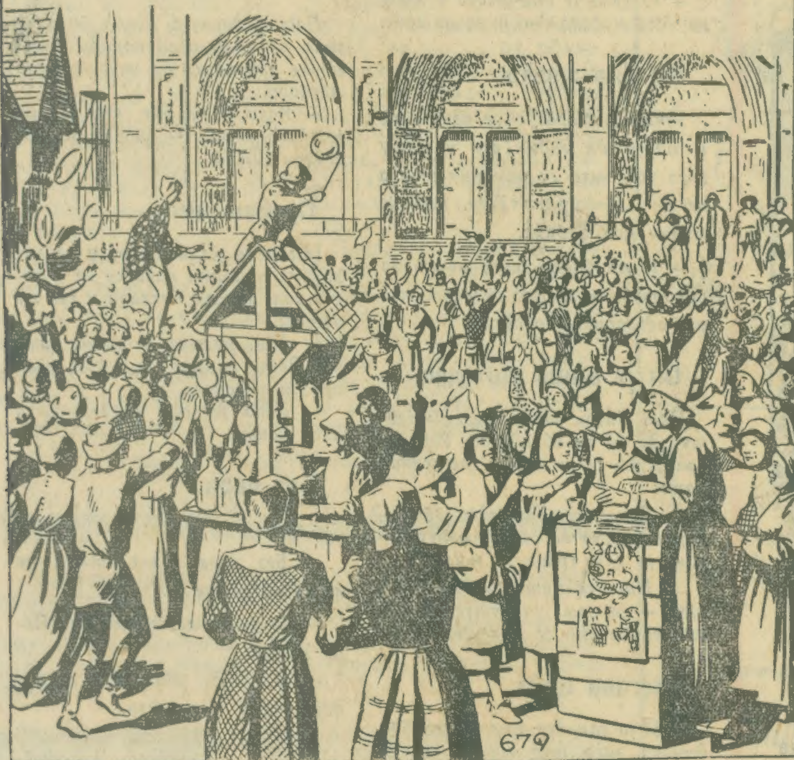

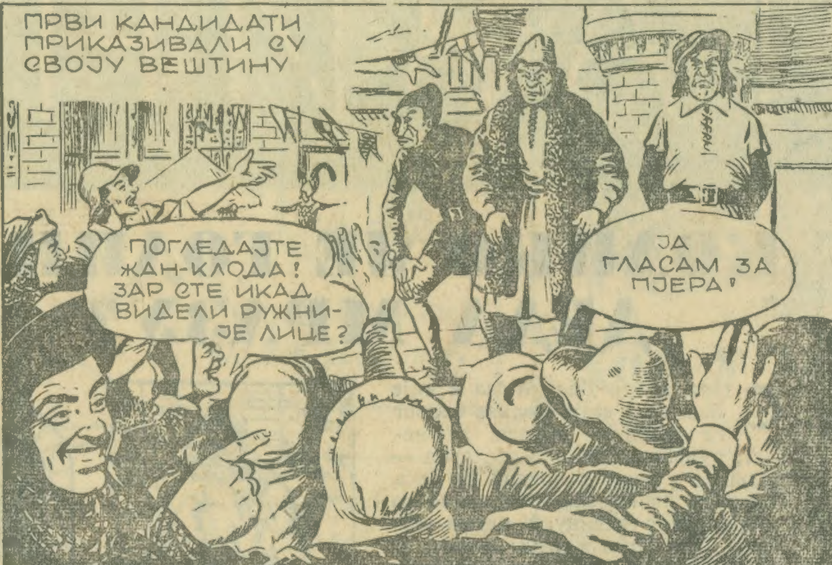

„Атомска" метеоролошка станица

Прва метеоролошка станица на атомски погон пуштена је у рад у Мексичком заливу. Ова станица, која треба да буде само претеча читаве једне мреже која би обухватила целу нашу планету, омогућиће ефикасније праћење урагана, па према томе и бољу заштиту од ових рушилачких непогода. Нуклеарни генератор, који је смештен у нарочито осигурану зграду, радиће десет година не захтевајући никакво старање.

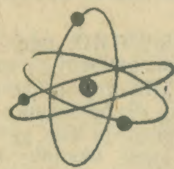

Кобалтна бомба за пшеницу

Комисија за атомску енергију Сједињених Америчких Држава поручила је једну „кобалтну бомбу" јачине од 30.000 до 50.000 кири јединица намењену зрачењу пшенице и осталих врста жита гама зрацима. Наиме, зрачењем чија је доза од 20.000 до 50.000 рендгена, стерилишу се јаја штетних инсеката чије ларве једу зрневље лагерираног жита и тиме, из године у годину, наносе светској привреди све већу штету. Сличан уређај за зрачење жита предвиђен је и за Индију и његов капацитет ће износити 200 тона зрневља на час.

Осветљавање спољашњег прозорског термометра

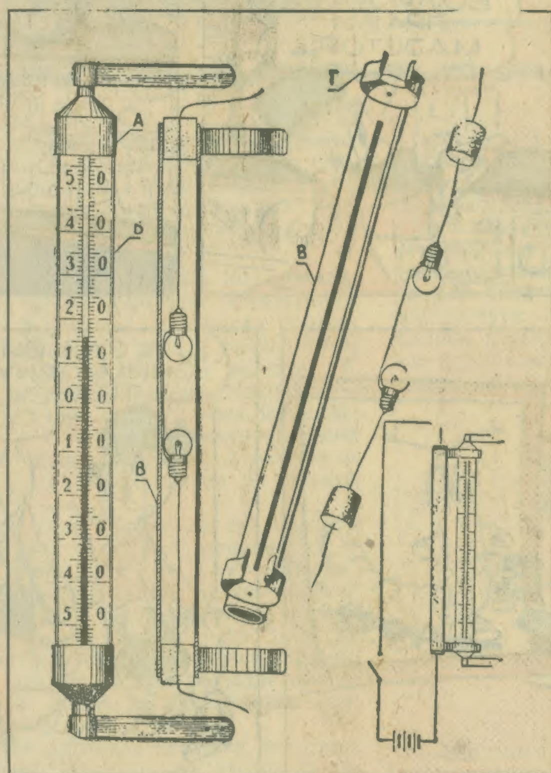

Пре но што изађете из куће хтели бисте да баците поглед на термометар који виси на спољашњој страни прозора, и видите колика је температура ваздуха. Дању то није тешко, али увече електрична светлост из стана, која се одбија од испупчене стаклене цеви, смета да се прочита стање на термометру.

Ево једноставне направе која омогућује да се термометарска скала и живин стубић добро виде кроз затворен прозор и увече, па и ноћу.

Потребан вам је следећи материјал: метална цев (унутрашњи пречник око 10 милиметара) дугачка 160 милиметара; 2 запушача од плуте (најпогоднији су они којима се затварају бочице с лековима), 2 мале електричне сијалице (2,5 в.), неколико метара танке изоловане електричне жице, комадић лима од конзерве, батерија и дугме-прекидач и материјал за лемљење.

На цеви „Б" направите прорез широк 1 милиметар и дугачак 130 милиметара. Ако случајно не можете да набавите одговарајућу цев, начините је сами, савијањем, од комада лима или месинга, оставивши прорез широк и до 1,5 милиметар.

Две електричне сијалице повежите изолованом жицом како је то показано на слици. Крајеве жица провуците кроз отворе претходно начињене у запушачима и читаву „гирланду" ставите у цев „Б". Од лима изрежите две траке широке 8, а дугачке 70 милиметара — то ће бити „штипаљке" „Г". Средину једне од лимених трака залепите за горњи део цеви „Б", а средину друге за — доњи. Затим обе траке-штипаљке савијте тако да се њима могу чврсто обухватити метални крајеви „А" стаклене цеви термометра „Б". Светлост сијалице, пролазиће кроз прорез на цеви „Б" осветљаваће скалу термометра.

Изоловане жице које, пролазећи од сијалица, пролазе кроз запушаче провуците кроз рупице пресврдлане у прозорском раму и спојите их у соби с батеријом или трансформатором за електрично звонце.

Металну цев у којој се налазе сијалице премажите лаком: то ће је заштитити од корозије.

МОРЗЕ ЈЕ БИО ПРВИ...

Први пројект трансатлантског кабла предложио је проналазач телеграфа, Самјуел Морзе. Било је то још 1843. године, али се због слабог развитка технике израде каблова, припремама приступило тек 1856. године. За постављање подводног телеграфског кабла између Старог и Новог света изабрано је најуже место Атлантика — између Њуфаундленда и Ирске, где и дубине океана нису нарочито велике.

У августу 1857. године исловила су из ирске луке Валенсије два највећа ратна брода тог времена — британски „Агамемнон" и америчка „Нијагара", који су на палуби носили драгоцени кабл. Међутим, посади бродова није успело да положе кабл по дну океана. Он се прекинуо већ после 618 км дужине, иако је време било повољно, а океан без већих валова. Због тога су бродови морали да се врате и узму нови кабл. Тек у јулу 1858. године успела су та два брода да се сретну на средини Атлантика и споје каблове.

Радови су били тешки. Једном за мало што кит није прекинуо кабл. Најзад, 5. августа 1858. године прошла је кроз кабл прва вест. Била је то велика свечаност и тријумф технике тог доба. Али, славље није трајало дуго: већ 1. септембра појавиле су се сметње у раду кабла, а 20. октобра он је постао неупотребљив.

Свакако је зато поникла одмах идеја да се веза између Европе и Америке оствари помоћу телеграфског кабла, који би ишао преко Канаде и Сибира и само би у Беринговом мореузу био испод воде. Извршени су чак и неки истраживачки радови, нарочито на Чукотки. Па ипак, на крају је тријумфовала идеја полагања новог трансатлантског телеграфског кабла. У јесен 1865. године са тада највећег парوброда света, „Грет Истерна", постављен је и други трансатлантски кабл.

НАПРАВИ САМ

Собни телефон

Телефон је ствар која се данас много употребљава и зато вам предлажемо да направите један једноставан апарат који гарантовано ради.

За израду овог телефона потребно је неколико плочица од дрвета, угаљ из старе батерије, 40 метара жице дебљине од 0,2 — 0,4 милиметара и још неке ситнице.

Да почнемо од микрофона. За изградњу микрофона су потребне четири дашчице (липове или смрекине) дебљине 5—8 мм. Те дашчице се обично саставе ексерима и оне немају ни поклопац ни дно. За микрофон су нам потребна још и четири парчета угља из батерије 4,5 волта. На два парчета угља оставићемо капице од метала, а са друга два их укинути. Ова два комада без капица обесићемо попречно на она два са капицама, а она два са капицама морамо тако обесити да могу да се клате и при најмањем додиру, јер од тога зависи осетљивост микрофона. Најбоље је да за ово повезивање употребимо свилени конац. Сва четири комада угља морају бити повезана са струјом преко капица и према томе, сва четири ће висити на жици (сл. 1).

За слушалице су нам потребни поклопци (могу и од „Нивеа" крема) и једна округла дашчица дебела 15—20 мм, а поред тога и један завртањ и 20 метара жице. На дашчици се пробуши рупа у средини и у њу се стави завртањ, а на њега један слој хартије ради изолације. Сада на тај завртањ, дебљине 4—5 мм а дужине 8—10 цм, навијемо 20 метара жице дебљине 0,2 — 0,4 мм тако да добијемо калем. Када смо то завршили онда треба исећи од цртаћег папира круг величине дашчице и ставити га са друге стране дашчице, то јест тамо где је за вртњева глава, а преко њега ставити лимени поклопац.

Сада када је телефон готов треба испробати прво слушалицу. Испробаћемо је тако што један извод (жицу) из калема спојимо са батеријом и други извод стално скидамо и стављамо на батерију (слика 2.). Ако чујемо пицкетање значи да је слушалица исправна.

Микрофон и слушалицу треба спојити онако како показује слика 2а али ако имате два микрофона и две слушалице онда се спаја по слици 2б на којој су поједини елементи обележени као: 1) микрофон, 2) слушалица, 3) батерија.

МИКРОФОН

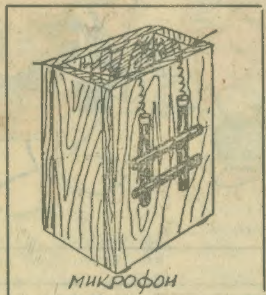

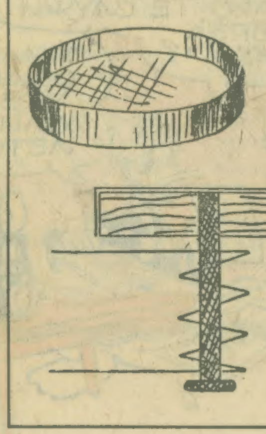

СЛ. 1

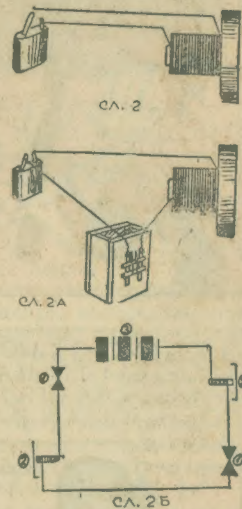

СЛ. 2

СЛ. 2А

СЛ. 2Б

Ripley's Веровали или не!

СКУПО ПЛАЋЕНА ПРЕВАРА

ЏЕК ГИЛИН, СОПСТВЕНИК ЈЕДНОГ РУДНИКА КОЈИ ЈЕ ИЗГЛЕДАО БЕЗВРЕДАН, ПОМОЋУ ЕКСПЛОЗИЈЕ „УБРИЗГАО" ЈЕ У ЗИДОВЕ ЈАМЕ ПРВОКЛАСНУ РУДУ — А ЗАТИМ ЈЕ ПРОДАО РУДНИК ЗА БУДЗАШТО. КАДА СУ ХОДНИЦИ РУДНИКА БИЛИ ПРОДУЖЕНИ, **НОВИ СОПСТВЕНИЦИ НАИШЛИ СУ НА БОГАТУ ЗЛАТНУ ЖИЦУ КОЈА ИХ ЈЕ УЧИНИЛА МУЛТИМИЛИЈАРДЕРИМА** (ВАЈОМИНГ 1875)

У 16 ВЕКУ У МИНХЕНУ (НЕМАЧКА) **6 ДРЕСИРАНИХ ЛАВОВА** УЧЕСТВОВАЛИ СУ У СВИМ ПАРАДАМА И ПРОЦЕСИЈАМА

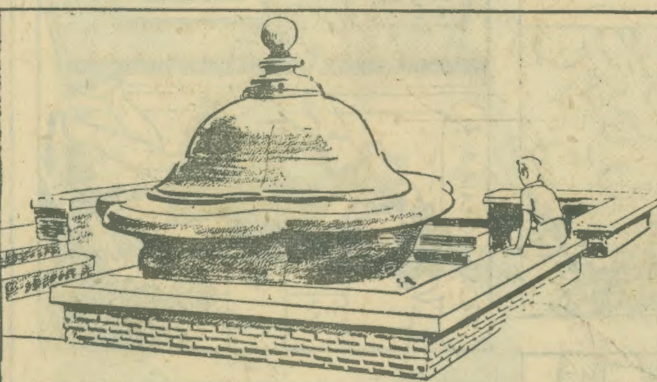

ФОНТАНУ — ЧИНИЈУ

НА ПЛАЦУ ДЕЛА КИЈЕЗА НУОВА У РИМУ (ИТАЛИЈА) ИЗРАДИО ЈЕ ЈЕДАН ВАЈАР КОГА ЈЕ ИНСПИРИСАО НЕКИ **ДЕЧАК ДОК ЈЕ СА ЧИНИЈОМ ПУНОМ СУПЕ ПРЕЛАЗИО УЛИЦУ**

ЈЕДНА

ЖЕНА ПОД ВЕЛОМ

СВАКОГ ДАНА ПУНЕ 32 ГОДИНЕ ПРОСИЛА ЈЕ ПРЕД ЦРКВОМ САНТО СТЕФАНО У ВЕНЕЦИЈИ, А ЗАТИМ ЈЕ ИШЧЕЗЛА БЕЗ ТРАГА — **И НИКАД НИКО НИЈЕ ДОЗНАО НИ ЊЕНО ИМЕ НИ ЊЕНУ СУДБИНУ!**

ВОЈНИ МУЗИЧАРИ

У САУДИЈСКОЈ АРАБИЈИ ЈЕДИНИ СУ ИЗМЕЂУ 6.500.000 СТАНОВНИКА КОЈИМА ЈЕ ДОЗВОЉЕНО ДА СЕ БАВЕ МУЗИКОМ

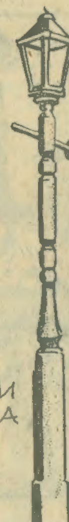

УЛИЧНИ ФЕЊЕРИ

У СТАРОЈ СЛОВАЧКОЈ БИЛИ СУ УКРАШЕНИ РУКОМ КОЈА ДРЖИ МАЧ ДА БИ ПОДСЕЋАЛИ ПРЕСТУПНИКЕ ДА ОПШТИНСКЕ ВЛАСТИ МОГУ ДА **ОСУДЕ ЗЛОЧИНЦЕ И НА СМРТ!**

ПЕПЕЉУГИНА НОВОГОДИШЊА ПРИЧА

WALT DISNEY

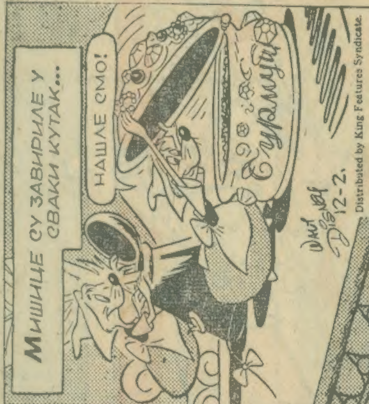

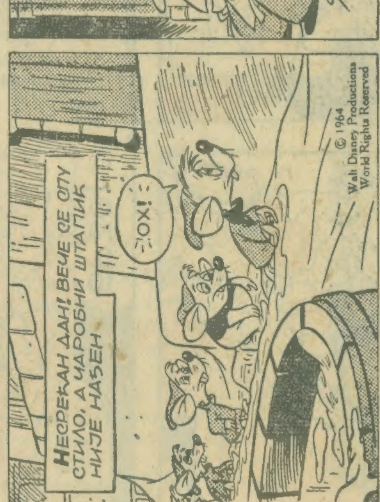

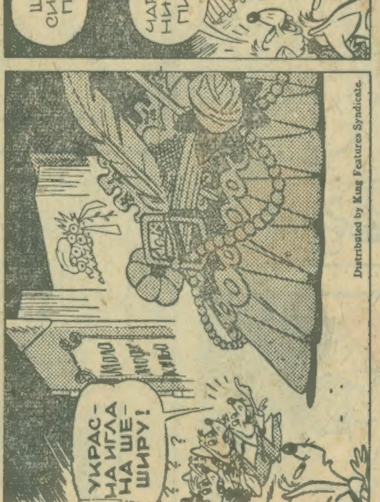

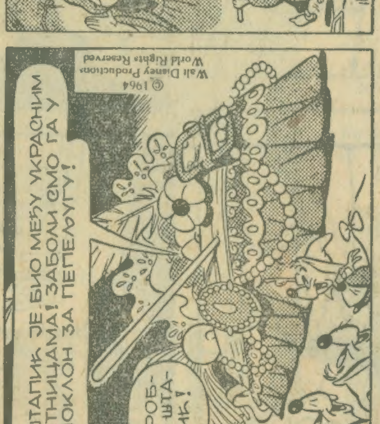

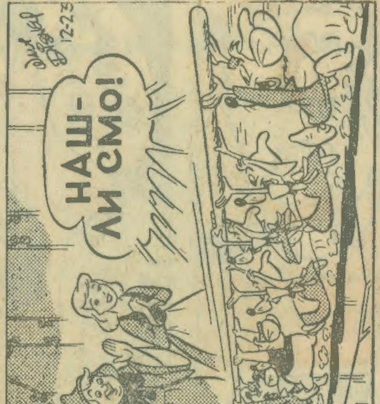

Од идућег броја на овом месту читаћете наш нови роман у сликама »Звонар Богородичине цркве«, чији први наставак доносимо већ данас на другој страни »Забавниковог магазина«

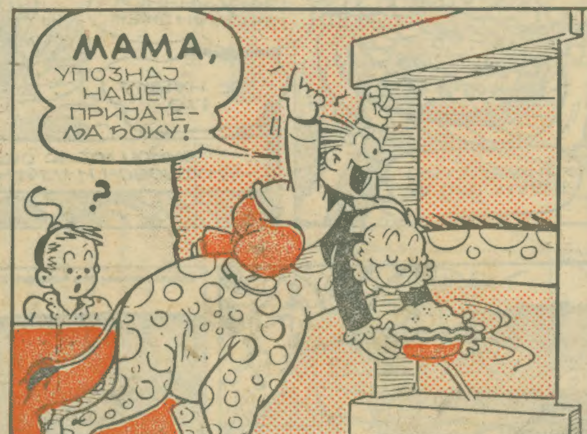

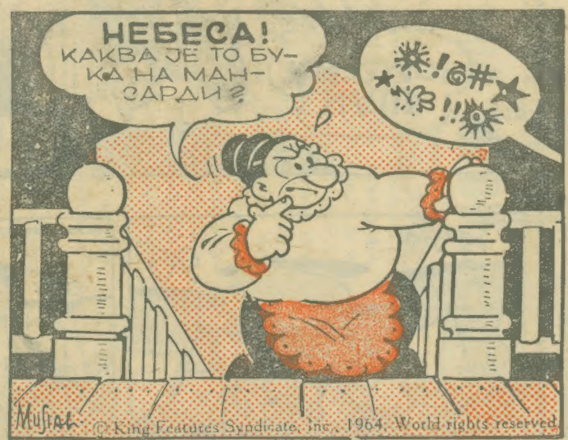

King Features Syndicate, Inc., 1964. World rights reserved.

ТРИ ТОМАСИНИНА ЖИВОТА

Walt Disney

© 1964 Walt Disney Productions World Rights Reserved

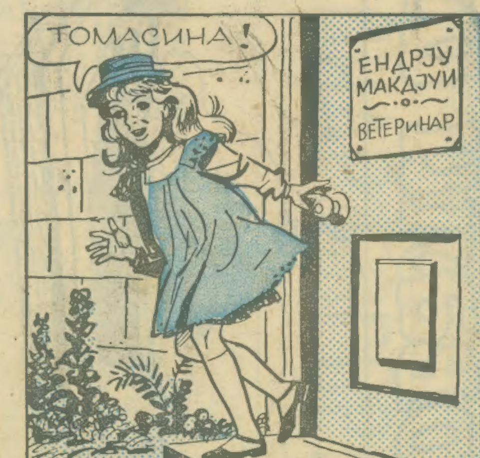

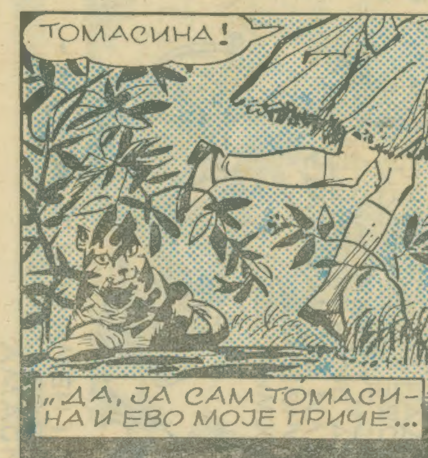

Distributed by King Features Syndicate.

НАСТАВИЋЕ СЕ

О сензационалном успеху црначког глумца

СИДНИ ПОАТЈЕ

Малом позлаћеном „човеку“ по имену „Оскар“ још од његовог постанка 1928. године много је шта замерано: да има национално обележје и да даје првенство Американцима, да је корумпиран; што доказује његова привржeност уметнички безвредним филмовима и да се додељује само белцима.

Овим замеркама коначно је дошао крај додељивањем „Оскара“ за 1964. годину. Одликовање је добио црначки глумац Сидни Поатје за своју изванредно одиграну улогу у филму „Љиљани у пољу“, као најбољи глумац године.

У погледу других замерки овој најпожељнијој од свих филмских награда можемо додати и ово: за најбољи филм године није проглашен „најскупљи филм свих времена“, америчка супермонументална продукција „Клеопатра“, него много „скромнији“ енглески филм — „Том Џонс“.

У историји „Оскара“ богатој изненађујућим победама и неочекиваним поразима без сумње највећу сензацију представља победа 37-годишњег Сидни Поатјеа који потиче из Западне Индије. Овај беспримеран тријумф представља ударац песницом у лице фанатичним расним екстремистима америчких јужних држава.

Када је Сиднију било једанаест година, послат је у школу у Насау, на Бахамским острвима. Када му је било дванаест година школовање је прекинуо да би и он могао да допринесе издржавању сиромашне породице од једанаест чланова. Он има шест сестара и два брата. Живели су стешњени у ниској мемљивој колиби, облепљеној блатом помешаним са сламом. Иако су се сви трудили и радили, ретко је када било довољно хране. „Родитељска колиба“ Сидни Поатјеа постала је за младе напредне црнце у САД исто такав симбол као пре више од 100 година „Чича Томина колиба“ од Харијете Бичер Стоу.

„Оскар“ Сиднија Поатјеа данас је постао жариште борбе против расног фанатизма, готово буктиња за изазивање пожара. Свуда — у колеџима, на универзитетима, на улици — где млади црнци иступају за своја права, причају са великим поносом како је 16-годишњи Сидни Поатје дошао у Њујорк без игде ичега, како се пробијао кроз живот као зидар, радник на доку, као чувар места за паркирање, како је спавао на крововима, а хранио се отпацима, а све што је зарађивао трошио на глумачко образовање.

Када му је било 18 година морао је да служи војни рок у америчкој армији. Његов тест о интелигенцији потукао је све рекорде његовог годишта. Претпостављени су сматрали да је способан за вишу каријеру и послали су га у једну душевну болницу да се усаврши као психотерапеут. Али Сиднијев елементарни глумачки таленат снажно је стремио ка развоју. Чим је пуштен из војске, јавио се у „Америчко црначко позориште“ у Њујорку. Био је ангажован као кућни слуга. Глумачко образовање, које је тако тешко стекао, није успело да сасвим уклони његов западноиндијски акценат. Завидео је Хари Белафонтеу и Руби Дију који су (данас такође славни) тада били звезде овога црног ансамбла. Он се свим силама трудио да научи да правилно говори позоришним језиком. Гледао је глумцима равно у уста, стално понављао речи које су изговарали, купио радио-апарат и ноћима студирао дикцију спикера, док није постигао да су му почели давати мање улоге.

После тога почео је брз успон. Један глумац се разболео и њему је у последњем моменту дата главна мушка улога у комаду „Ана Лукаста“. То је сентиментална црначка породична драма која је касније снимљена и за филм (са Ертом Кит и Сами Дејвисом у главним улогама). Критичари су на њега обратили пажњу. Филмски људи брзо су реаговали, Поатјеу су дали значајну улогу доброг црног малолетног дечака међу самим злим белцима у филму „Сетва насиља“.

Два чувена режисера нарочито су заслужна за његов успех: Стенли Кремер и Ото Премингер. Стенли Кремер је за свој драматичан филм „Прешер Поинт“ дао да се специјално за Сиднија напише улога затворског психијатра. За главну мушку улогу у Кремеровом необично убедљивом филму о расним проблемима „Бекство у ланцима“ Поатје је добио „златног медведа“ на берлинском фестивалу.

Ото Премингер који после светског успеха свога филма „Кармен Џонс“ важи као специјалиста за црначке глумце, одлучио је да ради за филм „Порги и Бес“. Ово мајсторско дело америчког композитора Џорџа Гершвина одигрaва се искључиво у Харлему и прича историју трагичне љубави наказног просјака Поргија према лепој, али лакомисленој Бес. За тешку улогу несрећнога Поргија нашао је Премингер у Поатјеу идеалног глумца. Публика и критика биле су одушевљене овим импозантним филмским делом, а Поатје је коначно постао светски стар који је могао да захтева астрономске гаже и да бира улоге. Поатје је у филму „Љиљани у пољу“, који му је донео „Оскара“, суделовао готово без икакве гаже. Његово објашњење за то гласи: „То је просто. Имао сам жељу да играм црнца Хомера“.

Да ће филм бити добар то је мирни и самоуверени Поатје знао, а да ће му донети „Оскара“ није. Приликом додељивања, сијајући од среће, он је признао: „Ни у најсмелијим сновима нисам се усудио ни да помислим на то“.

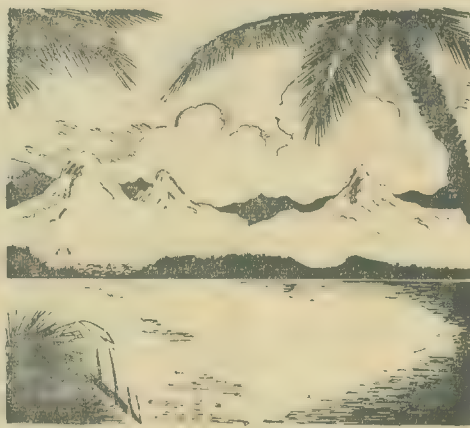

ЈЕЗЕРО ТОБА
БИСЕР СУМАТРЕ

У срцу покрајине Батак на острву Суматри, налази се прекрасно језеро Тоба, привлачно због многих легенди и због своје лепоте и стално промењивих чари.

Површина језера Тоба износи око 1150 квадратних километара, а дужина око 80 км. Усред језера налази се густо насељено острвце Самосир. Језеро окружују величанствени планински гребени који се на неким местима дижу потпуно вертикално из језера, а на другим се местима обала постепено спушта све до саме воде.

У покрајини Батак живи народ који верује да води порекло од једног заједничког претка — Си Раџе Батака, који је живео на острву Самосиру. Због тога су језеро и његова околина сматрани за свето место, које нијЕдан странац не сме да види, јер ако би се то десило, велика несрећа задесила би цео крај. Године 1834. дошло је до трагедије када су два америчка мисионара покушала да продру до језера. Њих је убила група разјарених домородаца.

У прошлом веку Батаци су постепено изгубили жељу за изолацијом, па је њихова земља широм отворила врата цивилизацији и њеном утицају, почеле су да се граде школе, друмови и болнице. Сада Батаци спадају међу најмирољубивије и најгостољубивије народе Индонезије. Они успешно развијају домаћи туризам.

Народ Батака састављен је од шест племена: Тоба, Каро, Пакпак, Тимур, Симелунген и Ангкола. Свако племе је подељено на већи број братстава такозваних „марга“. Припадање једној „марги“ одређује се према мушкој линији. Батаци су присталице обичаја да се не жене девојком из сопственог племена.

Архитектура Батака је занимљива. Куће граде на кочевима, висине човека. На тај начин се становници, који живе у близини џунгле, штите од дивљих животиња, а поред река од поплава. У неким крајевима простор испод куће употребљава се за држање ситне стоке. Кров куће је изграђен од влакана једне врсте палми. Необично је велик и далеко је истурен. Греде у кући мајсторски су и с много укуса изрезбарене.

Језеро и његова околина обилују великим и удобним хотелима. Неколико градова и насеља дуж обале пружају одмор и забаву туристима, који долазе сваке године у све већем броју. Саобраћај на језеру одвија се моторним чамцима. Пијачни дани у селима на обали језера представљају праву атракцију за туристе због шарених ношњи и дивних предмета народне радиности.

Острво Самосир, усред језера, веома је сликовито. Његово брдо Далок Амбарита уздиже се 1689 метара високо. На његовим падинама налазе се живописна терасаста пиринчана поља.

Неколико миља од језера Тоба налазе се чувени водопади ретке лепоте — Асахан. Водопади имају страховиту снагу. Слатке рибе језера или како их мештани називају „Декке Тоба“ познате су по свом укусу. Оне се припремају на специјалан начин и служе преливене пикантним сосовима од тропских зачина и цвећа.

ПОЛИЕСТАР ЈЕ ЕЛАСТИЧАН И ИЗДРЖЉИВИЈИ ОД ЧЕЛИКА

ЧУДНОВАТ МАТЕРИЈАЛ

Прошлог петка немачка једрилица „Галеб“ у пристаништу Висмар налетела је у пуној брзини на моторни брод „Грајф“ од 800 тона. Али, веровали или не, једрилица је без и најмањег оштећења наставила пут, док је брод са знатно улубљеним прамцем тешко допловио до саме обале“.

Тако је једном писало у једним новинама у Берлину.

Вест је мало невероватна, али да није било полиестра судбина једрилице била би сасвим друкчија. Полиестар је материјал који је пронашао доктор Венде у Немачкој Демократској Републици. Производња полиестра није компликована. Сноп стаклених влакана пролази кроз купатило вештачких смола, па се хлади, а после се реже према жељеној дужини. Полиестар је лакши од челика, а издржи далеко више. Не оксидише. Апсолутно је неосетљив према базама и киселинама, а на њега не делују ни уље ни бензин. Полиестар издржава топлоту до 250 степени Целзијуса, и да се при том не деформише. Може се резати, спајати, бушити, лепити и закивати ексерима. Сем ових, полиестар има и још неке друге особине које омогућавају да буде употребљен и у многе друге сврхе. У грађевинарству, домаћинству и електроиндустрији постаје незамењив због својих одлика и лакоће обраде. Од њега се могу правити прозори и прозорски рамови, водоводне цеви, каде, одводне цеви, кровови за магацине и делови за покривање тераса, па и целе гараже. Сем овога, од полиестра се могу правити антене и разни уређаји за осветљавање и телекомуникације, затим намештај и делови намештаја, као и низ предмета за спорт и разоноду.

ПОЛИЕСТАР СЕ МОЖЕ СЕЋИ И ЗАКИВАТИ

ДРАМА у зрну ћилибара

Одавно је познато да је ћилибар или јантар смола праисторијског дрвећа — четинара, које је расло на северу Европе. Када су тај део европског континента потопили Северно и Балтичко море, смола је затрпана у песку и муљу.

Сваке године, нарочито после великих бура, таласи избацују грумење и зрње те драгоцене смоле, стврднуте и конзервисане милионима година. Људи је скупљају и од ње израђују разне предмете. Некада је ћилибар, због своје лепе златножуте боје и постојаности, служио као украс и имао цену драгог камења. Данас се употребљава у електротехници, и врло је осетљив на електрицитет.

Недавно је у зрну ћилибара „прочитана“ једна драма, која се одиграла пре тридесетак милиона година. Наиме, није редак случај да се у ћилибару нађу конзервисани и инсекти који су у то доба живели на свету. Тако су и овога пута нађена два праисторијска мрава. У први мах се помислило да их је покрила смола у тренутку борбе, али се под микроскопом установило да су они заједнички вукли семенку неког праисторијског дрвета и тада их је покрила кап смоле. Поред њих нађена је у смоли и једна мушица. Мушица је тако добро сачувана да изгледа као жива.

ШТА ЉУДИ ЖЕЛЕ ДА ЗНАЈУ О ВАСИОНИ

ТРКА ЗА ВАСИОНУ ПОСТАВИЛА ЈЕ МНОГЕ ЗАГОНЕТКЕ КОЈЕ ЗБУЊУЈУ

ЕВО НАЈЧЕШЋИХ ПИТАЊА КОЈА СЕ ПОСТАВЉАЈУ И ОДГОВОРА НА ЊИХ

Зашто сателити морају да лете тако брзо?

Захваљујући брзини они се одржавају у висини. То је закон који је постављен још пре 300 година. Замислимо једну јако високу планину са топом постављеним на њеном врху. Метак из топа ће пасти на земљу, али од његове брзине зависи на ком месту. Већа брзина ће однети метак даље од планине. Ако би брзина била врло велика, онда метак више не би уопште пао на земљу, већ би летео око ње — управо као и сателит у орбити.

Зашто сателит мора да лети тако високо?

Због отпора ваздуха. Ако би могли на неки начин да уклонимо земљину атмосферу, онда би сателити могли да лете само толико високо колико да не би закачили неку планину.

Зашто сателити имају елиптичне путање, а не кружне?

Брзина и правац сателита зависи од правца под којим се избаци из матичне ракете. Далеко је лакше избацити сателит елиптичном путањом, него кружном и до сада научници нису успели да избаце сателит тако да он описује прави круг. Вероватно то неће ни бити могуће због привлачне силе осталих небеских тела.

Сем тога, елиптична путања је често корисније, јер омогућује испитивање већег дела васионе.

Зашто је тако тешко подићи васионски брод са Земље?

Да би се ослободили од земљине теже потребно је уложити огромну енергију. Количина горива, које је потребно за избацивање једног сателита са људском посадом, мери се стотинама тона.

Зашто се ракете увек испаљују према истоку?

Зато што је то далеко лакше због окретања саме Земље према истоку. Тако сви предмети на Земљином екватору већ путују 1670 км на час према истоку, што ракетама доб ро дође као бесплатан почетни погон. На половима овог доприноса нема. То је разлог што су и у Совјетском Савезу и у САД космодроми постављени јужније што је било више могућно.

Како се мења правац ракете у васиони?

Ракета се увек креће у правцу супротном од потиска. Мењањем правца потиска мења се и сам правац ракете. Потисак се најлакше остварује избацивањем млазева компримованог гаса и гасова насталих неком хемијском реакцијом.

Како може танка изолација да спречи продирање огромне топлоте која се ствара при спуштању брода

То је облога од материјала који на високој температури споља кључа. За ово испаравање се утроши толико топлоте да врло мало допре до космонаута у капсули.

Зашто се топлотни проблем поставља само при повратку на Земљи, а не и при одласку?

Приликом узлетања ракета најспорије путује када је ваздух најгушћи. Међутим, при повратку услед теже ракета добија стално убрзање и иде исувише брзо кроз ваздух баш кад је он најгушћи, тј. што је ближе Земљи.

Како се одржава веза са ракетом на великом удаљењу?

Помоћу електромагнетских таласа који се простиру врло лако и брзо кроз безваздушни простор васионе. То могу бити радио-таласи или, како се то у последње време развија, светлосни сигнали усмерени помоћу лејзера.

ИЗ ЕЛЕКТРОНИКЕ И АТОМИСТИКЕ

НОВИ ОБЛИЦИ

Техника нас стално задивљује новим облицима. Овај мало спљоштени балон „подигнут" у близини језера Амер у Демачкој, има општу дебљу свега 2 милиметра, док му пречник износи 60, а висина 35 метара. Балон стоји стабилно захваљујући нарочито подешеном ваздушном притиску. „Балон" је у ствари зграда у којој су смештене радио-станице немачке поште. Захваљујући нарочитој параболичној антени, тешкој 290 тона, у Немачкој ће први пут бити омогућено одашиљање телевизијских сигнала сателита и истовремено преношење 1000 телефонских разговора.

Атомска бомба једнако ...

Прототип атомске бомбе, са целокупном опремом, стаје толико колико би било довољно за издржавање 250.000 учитеља у току целе године. Са истом сумом могли би се покрити трошкови 30 факултета, а да на сваком студира хиљаду студената. Исто тако том сумом могло би да се опреми потпуно 75 болница свака са по стотину постеља. За потребе пољопривреде од исте суме могло би се набавити 50.000 трактора или 15.000 жетелица итд.

ВРЕМЕ СЕ ПРОМЕНИЛО

Научници из читавог света сложили су се да учестаност вибрација атома цезијума узму као базу за израчунавање јединице времена. Досадашња база била је дужина 1900. године. Ова измена неће утицати на наше зидне и ручне часовнике, али ће бити од великог значаја у лабораторијама.

ПАМЋЕЊЕ »МИКРОЕЛЕКТРОНСКОГ МОЗГА«

Ове сићушне плочице — њихове димензије најбоље ћете оценити упоређењем са поштанском марком по којој су разбацане — представљају у ствари „елементе памћења" једног микроелектронског мозга који је израдила америчка фирма „Филко". Ови нови електронски уређаји, који ће се уграђивати у вештачке Земљине сателите, могу за један секунд да приме и обраде милион података. Читав електронски уређај тежак је свега 280 грама и заузима мање места од две паклице цигарета. Па ипак, његове могућности одговарају могућностима једног транзисторског електронског мозга који је сто пута тежи и који заузима 600 пута више простора.

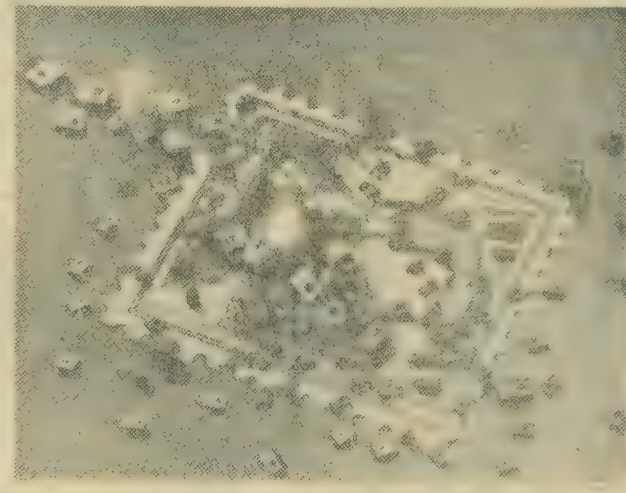

Пет несрећа и пет срећа

ЈОШ ОД ПРВИХ ДАНА ОТКАКО СЕ ЧОВЕК ОТИСНУО НА МОРЕ, ТЕШКО ДА СЕ ДЕСИО ЈОШ ЈЕДАН, У ОВОЈ МЕРИ, НЕОБИЧАН ДОГАЂАЈ. ТЕШКО ДА СУ СЕ ЈОШ ОД ПРВИХ ДАНА МОРЕПЛОВСТВА СУДБИНЕ СТОТИНЕ МОРЕПЛОВАЦА НА ТАКО ЧУДАН НАЧИН ПОВЕЗАЛЕ... АЛИ ДА ПРЕЂЕМО НА САМ ДОГАЂАЈ.

У октобру 1829. године из сиднејске луке исловила је шкуна „Мермеид", под командом капетана Семјуела Нолброуа, са још 17 чланова посаде. Циљ је био залив Рефлекс.

У теснацу Торес, у коме је било много гребена и плићака, између Аустралије и Нове Гвинеје, брод је ударио у корални спруд и потонуо. Посада се некако спасла и склонила на једну стену где је три дана чекала помоћ.

После три дана, случајно, наишао је брод „Свифтшур", који је примио бродоломнике. Али, срећа није дуго трајала. Два дана касније брод „Свифтшур" је налетео на гребен и био уништен. Посада је некако успела да доплива до оближње обале. Тако су 17 чланова посаде са брода „Мермеид" и 14 чланова посаде са брода „Свифтшур" чекали на спас.

Најзад, на видику се појавио брод. То је била шкуна „Гувернер Риди" са 32 члана посаде. Бродоломници су примећени и примљени на брод. „Гувернер Риди" је пловио за Нову Гвинеју, и — опет зла коб; брод је задесила несрећа: појавио се пожар и брод је за око три сата просто нестао у пламену.

Овог пута су се спасавале три комплетне посаде. Оне су имале толико времена да се на велику брзину укрцају у чамце за спасавање. Неко време су лутали по Пацифику, док није наишао брод, додуше мали, са једним јарболом. Имао је 21 члана посаде. Одмах је примио бродоломнике, али не задуго. Наишла је олуја и опет су се бродоломници, сада увећани за 21, нашли на таласима узбурканог Пацифика. Они су провели тешких 18 часова док, на срећу, није наишао брод „Јупитер" који је са 38 чланова посаде пловио према западној Аустралији.

Међу члановима посаде „Јупитера" дошло је гунђање због „малера" који „баксузи" носе, али су ипак примили 84 бродоломника на свој брод. Тек што су се бродоломници сместили на брод „Јупитер", а овај је налетео на гребен. Од удара се направила рупа на кобилици. Сада се број бродоломника попео на 112, са пет комплетних посада са својим капетанима и официрима. Ипак сви су успели да се некако докопају једне стене на океану где су чекали, уз велике напоре и муке, појаву петог и последњег брода у овој серији несрећа. Овог пута то је био путнички брод „Сити оф Лидс" са 100 путника.

И путници и чланови посаде били су запрепашћени причама бродоломника. Др Томас Спаркс, лекар, шетао се преко палубе и наишао на групу бродоломника, који су међу собом препричавали шта их је све снашло. Слушајући их, доктор Спаркс их упита:

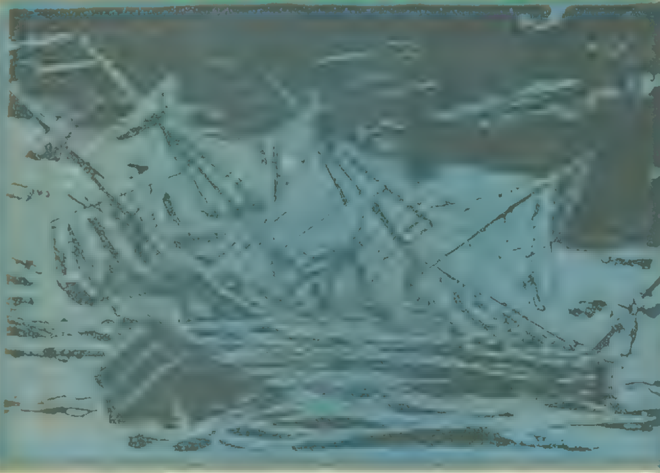

— Има ли међу вама Јоркшираца?

Нико није одговорио.

Доктор је наставио:

— Мени би био потребан један Јоркширац од око 35 година. Он би ми помогао да продужим живот једној болесној жени. Она је у бунилу и дозива стално свога сина кога већ 10 година није видела. Уколико не нађемо некога ко би могао, бар привремено, да се појави у улози њеног сина, бојим се ускоро ћемо је сахранити у океану.

Један члан посаде првог брода „Мермеид", најзад је проговорио:

— Има Јоркшираца и Јоркшираца. Из кога краја би требало да буде ваш Јоркширац, односно из кога краја је болесница?"

— Она је из Витбија.

— Е, онда бих ја могао можда нешто да помогнем, јер сам и ја из Витбија.

— Колико ти је година, синко?

— Тридесет и четири, господине.

— Врло добро. Хајде са мном.

— Господине, а како би требало да се ја зовем?"

— Ти си од сада Питер Ричардсон. Понови име неколико пута да га не би заборавио, то ће сада, за неко време, бити твоје име.

— Нема потребе да га учим напамет, брзо је морнар одговорио. Ја сам Питер Ричардсон.

И тако је дошло до сусрета између сина и мајке после 10 година. Здравствено стање Питерове мајке се одмах поправило. Она је убрзо после оздравила и живела још 18 година.

Чудан је то био сплет догађаја, тачније несрећа, да би на крају дошло до среће. Као да су прсти судбине удесили да дође до пет бродолома, а да при том нико не изгуби живот, да би један од бродоломника срео своју мајку на самрти.

Ова прича звучи као бајка, па ипак, веровали или не она се може наћи у архивама Аустралијске морнарице у Камбери.

ИЗ АНАЛА ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Совјетски обавештајац капетан Борис Калгина провео је цео рат у немачкој униформи. Овде објављујемо један његов драматичан доживљај

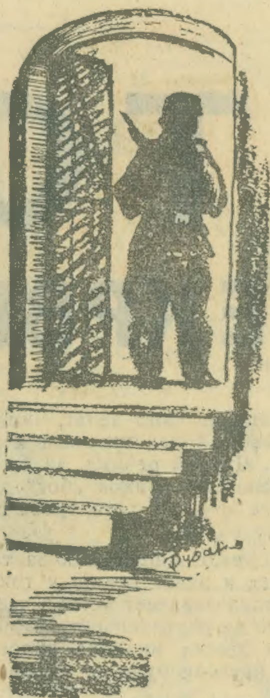

Последњи путник је нестао

Тек што сам завршио задатак као „немачки подофицир" у 224. немачкој дивизији, повукао сам се из ње. Желео сам да се одморим. Хтео сам да скинем немачку униформу, у којој нисам више знао ни како се зовем, јер сам полако заборављао и сопствено име. Желео сам да будем са мојим друговима. Зато сам и дошао код мога шефа, мајора Рогочева, који је руководио обавештајним центром „Ђержински" на Криму, северно од Јалте.

— Баш, добро што си дошао, Калтине — дочека ме мајор Рогочев још са врата. — Мораћеш у 18. румунску дивизију, која се налази овде на Криму. Задатак је неодложан...

Било ми је тешко. Саслушао сам га, али ме носталгија за мојим друговима није напуштала. Досадило ми је малтретирање у немачкој војсци, опрезност и непрекидна напетост. Хтео сам мало слободе, али је нисам добио. Десило се нешто непредвиђено.

Британски тешки бомбардер „халифакс" полетео је 29. маја 1942. године у специјалној мисији из Калкуте за Техеран. На техеранском аеродрому један путник је напустио бомбардер. То је био сер Кристофер Лоц из британског министарства иностраних послова. Дошао је на састанак са совјетским дипломатама, који су се већ налазили у Техерану.

Истога дана бомбардер је слетео и у Тбилисију, на Кавказу. Други путник који је напустио авион, био је пуковник Ричард Кар, из британског штаба за Далеки исток. Остао је овде као официр за везу са совјетским трупама на Кавказу. А ноћу, 30. маја, бомбардер је полетео из Тбилисија за Лондон. Требало је да прелети изнад Пољске, где би се падобраном искрцао трећи путник, капетан Џорџ Вил, обавештајац британског министарства иностраних послова.

Капетан Вил је пре рата био новинар. Боравио је у Пољској, Немачкој, Бурми и Индији. У току рата био је британски војни саветник код бурманских партизана, који су се борили против Јапанаца. Овог пута је пошао на специјални задатак у пољску армију покрета отпора, код Крајове. Носио је тајне планове за заједничку борбу против Немаца.

Као да је у земљу пропао

Немачка тајна обавештајна служба знала је ко је све напустио бомбардер. Знала је да се у авиону налазио трећи путник, али га нико није видео. Када је авион на путу према Пољској био изнад Крима, владало је велико невреме. Пилоти су улагали све напоре да одрже курс лета. али је авион изгубио оријентацију. Чим се нашао изнад окулираног дела Крима, одједном су загрмели немачки противавионски топови. Авион је плануо, летео је као буктиња кроз ноћ и срушио се у Албати на Криму.

Гестапо и Абвер су изашли на лице места и констатовали да последњег путника нема. Почеле су велике потере, претраживање поља и шума, а капетана Вила нигде није било.

— Ето, ми смо о Енглезу сазнали прислушкујући немачке радио-станице — рече Рогочев. — Ноћас су нас и Енглези обавестили о капетану Вилу. Они од нас траже да га спасемо и да га пребацимо у Пољску. Разумеш ли, сада, Калгине! Вил не сме пасти Немцима у руке, мораш га спасти по цену свега...

— Добро! — рекао сам мајору Рогочеву. — До сада сам био Карло Вајц, а како ћу се од сада звати?

— Сада ћеш бити наредник Сасе. Слични сте. Он стварно постоји, али у нашем заробљеништву. Пођи у Јалту. Преко твоје сестре смо уредили целу ствар. Олга је издејствовала преко немачког официра, кога је оперисала у одсутности немачког лекара, да уђеш у специјалну потерну јединицу која трага за Вилом. Буди пажљив, јер Вил зна много о наредним операцијама у Бурми против Јапанаца. Зна и о пољском покрету отпора и о намерама своје владе и обавештајне службе. Немци би то једва дочекали...

Нисам имао другог избора. Исте ноћи кренуо сам за Јалту. Доспео сам и у специјалну јединицу која ће трагати за Вилом. Добио сам задатак да припремам војнике за овај подухват.

Вест Абвера да је капетан Вил виђен одјекнула је неколико дана касније као бомба. Био сам запрепашћен. Видео га је један наш издајник на обали Јалте и док је он обавестио Абвер, Вил је без трага нестао. Желео сам да учиним све да не падне непријатељу у руке.

Партизански одреди су и даље трагали за Вилом. Веровало се да се спасао падобраном из запаљеног авиона и да се негде крије. И „моја" специјална јединица вермахта трагала је за њим. Абвер и Гестапо су били на ногама без прекида. Кога год смо ухватили покушао сам да разговарам с њим, не би ли по опису препознао Вила и да га благовремено извучем из канџи немачке тајне полиције.

И одједном, ситуација је добила други обрт. Један наш човек обавестио је одред да је разговарао са Вилом у Јалти и да му је обећао да ће му помоћи, ако га буде касније потражио по имену, овде на истом месту.

Издајник који је видео Вила, упорно је трагао обалом Јалте, верујући да се он налази негде у близини.

У моју канцеларију бану курир.

— Господине нecho наредниче, јавите се господину мајору...

Нисам знао зашто ме зове. Кроз главу ми свашта прође. Одмах сам пошао код мајора и тамо нашао оног издајника.

— Господине мајоре, наредник Сасе на вашем располагању!

— Хајдемо, доле, у подрум! — рече он и сва тројица пођосмо.

Чим су се врата отворила, замало се нисам згрануо. Угледао сам двадесетогодишњу девојку Нађу Акимову, из села Кучек — Узенбаша, коју сам познавао и искрено волео. Уздржао сам се и покушао да избришем сваки траг нашег познанства. Препознала ме је с врата, пркосно забаци главу и са пуно огорчења рече:

— Издајниче! Нашао си своје место, овде, међу фашистима.

Немац је споро реаговао

Стварни издајник, који је Нађу овде довео, мислио је да се Нађине речи на њега односе, приђе јој и ошамари је. Мени је ово одговарало, јер ми је идентитет тако остао прикривен.

— Она све зна о Енглезу — рече издајник.

— Хоће ли да говори? — упита мајор.

— Зна немачки, али ништа неће да каже — опет рече издајник.

— Рећи ће она све. Од данас је под мојом заштитом и нико је не сме ударити. А ви, Сасе — окрете се мајор мени — постарајте се о њеној исхрани!

Ово је било више него што сам могао да очекујем. Одмах сам јој донео ручак и поверио јој се у каквој сам мисији. Нађа ми је све испричала. Рекла ми је да је Вил од првог дана у кући њеног сиромашног оца и да је у њеној одсутности дошао у Јалту, покушавајући да се сам пребаци у Пољску. Али, кад је осетио да су му на трагу, побегао је и дуго лутао, док опет није набасао на њихову кућу.

Нађа је дошла у Јалту на захтев Вила да пронађе човека који му је обећао помоћ и рекао му своје име. На обали је срела издајника, који јој се лажно представио. Кад је рекла да зна нешто о Енглезу, он је Нађу повео са собом и затворио у подрум. Да је био само мало тактичнији, безазлена девојка би, можда, испричала све и ствар би се трагично завршила.

Али, издајник није хтео да остане на овоме. Осетио се увређен што је брига око Нађе поверена мени. И ако Нађа ништа није рекла мајору, издајник је упорно тврдио да девојка крије Енглеза у својој кући. Мајор је ово добро схватио, али је слабо реаговао. Знао је да Вил може да умакне, ако би успео да се пробије кроз немачку блокаду Севастопоља и дође унутар утврђења, код црвеноармејаца. Желео је да стекне Нађино поверење.

Гестапо је преварен

Отишао сам исто вече у илегални партијски комитет, који је заседао преко пута немачке зграде. Осим секретара комитета нико ме није познавао. Кад сам затражио од другова у ходнику да ме пријаве секретару комитета зачудили су се, задржали ме, разоружали и пријавили. На опште запрепашћење присутних, дошао сам на састанак, онако у немачкој униформи. Секретар комитета је одмах скочио и загрлио ме. Остали нису знали шта се дешава. И овде је Вил био тема разговора.

Пришао сам прозору и погледао кроз завесе. Видео сам оног издајника, само десетак корака одавде, како жури у зграду Гестапоа да би им изнео целу ствар.

Секретар комитета ми је пренео шта од мене тражи мајор Рогочев. Мој шеф је већ припремио решење целог случаја, ако дознам где се Вил налази. Ја сам одмах пошао код Вила, а комитет је одлучио да ослободи Нађу из подрума.

Кад сам прилазио Нађиној кући, Вил се припремао за одбрану. Изишао је из куће и заузео заклон. На крају смо се некако зближили и рекао сам му зашто сам дошао.

На улицама Јалте, којима су Немци просто врвели, пронашао сам есесовца који је био много сличан Вилу. Једна наша група га је убила и обукла у Вилово одело, а у џепове ставила Вилове папире и слику његове девојке из Индије. Када је „моја" потерна јединица нашла леш, Гестапо је окончао „случај Енглеза".

У међувремену, једна ударна група извршила је препад на немачке стражаре и ослободила Нађу. Ја сам се јавио мајору Рогочеву и рекао да сам задатак извршио. Очекивао сам да ми каже да сам завршио „војничку" каријеру код Немаца. Он ме је загрлио и рекао:

— Ево ти немачка униформа за капетана Вила, уредне исправе на име немачког инжењера који је побегао из нашег заробљеништва и пођи с њим у Пољску. Ти ћеш га најбоље пребацити кроз немачке линије.

Пошао сам у Пољску и Рогочева више нисам видео. Тамо сам се јавио другом обавештајном центру и до краја рата остао сам немачки „подофицир".

ЧАУРА ЗА УЧЕЊЕ

Међу експонатима изложеним у „Хали образовања и школовања" на светској изложби у Њујорку налази се и „стадисфера", један необичан уређај намењен индивидуалном учењу код куће ђака и студената 21. века. То је непровидна чаура сферног облика чији пречник износи 1,8 метар и у којој се нарочитим уређајима одржава најповољнија температура и влажност ваздуха. У чаури постоји веома угодна столица-фотеља, чији се положај може мењати, затим телевизијски и филмски екран, микрофон, магнетофон, стерео-звучници и мали електронски рачунар. Чаура је такође снабдевена антеном за примање слушних и визуелних сигнала из читавог света, па чак и сигнала који се преносе преко Месеца као релеја.

„Стадисфера" се лако премешта с места на место и може се употребити у сваком делу куће једноставним укључивањем у кућну електричну мрежу.

Наставно градиво које ће ученик или студент прелазити седећи у „стадисфери" емитоваће се из једног џиновског наставног центра. Таквих центара биће у читавом свету и они ће, како се верује, међусобно сарађивати. Из сваког центра емитоваће се програм за сваки узраст и за најразличитије врсте школа.

***

Камера са уграђеним електронским блицем

Немачка фирма „Фоигтлендер" изнела је на тржиште прву на свету фотографску камеру која има уграђен електронски блиц. Камера је добила назив „Витрона". Према опису објављеном у штампи, то је у ствари фотографски апарат за филм малог формата — 34 са 26 милиметара. Камера има као и остали фотографски апарати сличног формата једну ручицу у којој се налазе две батерије које напајају енергијом електронски блиц. Камера се може употребити и без блица.

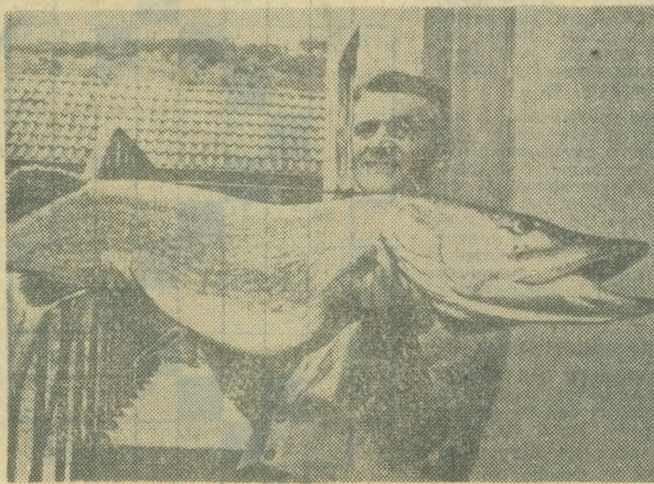

КАПИТАЛНИ СМУЂ

Јакоб Филипи, из Хеместдорфа, у Сарском подручју, уловио је рибу о којој ниједан пецач не може ни да сања. Тај смуђ тежак је 13 килограма, дуг 115 сантиметара, а стар око 40 година.

Смуђ је риба која живи у слатким водама Европе. Иначе, смуђ је риба грабљивица из породице гргеча. Има јаке зубе и издужено тело. Може да достигне тежину и до 15 килограма. Његово научно име је Lucioperca sandra.

Кроз ВЕКОВЕ

ПРЕ СТО ГОДИНА

И у новој години задржаћемо обичај да једном месечно у оквиру ове рубрике донесемо неколико кратких и занимљивих вести објављених у разним листовима пре равно једног века. Ево шта су у јануару 1865. године могли да прочитају наши преци.

АУСТРАЛИЈА. Британска колонија Викторија обухвата својом територијом све златне руднике Аустралије. — Злато је било откривено 1851. године и отада је становништво колоније са 80.000 порасло готово до милиона. Железничке пруге повезале су Мелбурн с рудницима, градови су снабдевени водоводом, гасним осветљењем, телеграфом. У околини града Балардта био је пронађен грумен злата тежак 62 килограма и 300 грама.

МОСКВА. Сверусијску изложбу која се овде одржава посетиле су 29.493. особе.

РИМ. Престоница Италије преноси се ускоро из Торина у Фиренцу. Ово се сматра као један корак ка преношењу престонице у Рим.

ШВАЈЦАРСКА. Приликом радова на Боденском језеру учињена су знатна археолошка открића. На обалама језера нађени су трагови старог насеља. Понекад на светло дана изиђу остаци старих грађевина давно несталог света. Нађене су стреле и копља из каменог века, камене секире и тестере, многи предмети из свакодневног живота начињени од глине, као и кости дивљих и домаћих животиња.

МОСКВА. Пронађен је метод штампања фотографија код кога добијене слике не бледе временом.

ЗЛАТО ИЗ ЉУДСКЕ КРВИ

Пакао ипак постоји: он се налази у рејону Рифа, у Витватерсранду, на неколико хиљада стопа испод асфалтних улица Јоханесбурга, под заслепљујуће белим небодерима у којима електронске машине обрачунавају највише светске дивиденде. До његове унутрашњости води више од стотину шахтова, а лавиринт ходника, степеница и галерија, кривудавих канала и заслона, протеже се хиљадама миља. У својим дубинама он скрива више од пола милиона робова, од којих су девет десетина Африканци.

Савремени пакао је саграђен по свим захтевима данашње технике — у њему нема ни чађи ни помрчине, чак је увек прозрачно осветљен електричним светиљкама. По облим тунелима јуре тешко натоварени возови, дахћу пумпе, зује вентилатори, трепере сигнална светла, зује у вечној трци транспортери, сусрећу се скретничари и полицајци — то је пакао двадесетог века.

Али, без обзира на пумпе, таваницу непрестано облива врућа тропска влага, а и поред вентилатора, термометри показују педесет, шездесет и више степени.

Доле нема ниједног надзорника Европљанина кога за све време у стопу не прати афрички „бој" — он носи тешку рударску лампу свога господара и свако пола часа замењује му од зноја потпуно мокру кошуљу. Сав задихан од умора, бели човек често није у стању да отвори ни термос боцу с кафом и заборављајући на своју дужност крши најстроже наредбе и законе — дозвољава домороцима да сами припреме експлозив.

А они за смену добијају солидну суму — три до четири фунте, док се потчињенима који рукују пнеуматичким чекићима, товаре руду, уклањају јаловину, учвршћују сводове, постављају трачнице, на крају радног дана у обрачунске књижице ставља само печат, чиме стичу право на два шилинга и девет пенија. Другим речима, да би зарадили оно што њихов „бос" добије за свега 11 до 14 дана, треба да раде целу годину.

Шта ураде Африканци за та два шилинга и девет пенија у току дана? Свака двадесет четири часа они извлаче из унутрашњости своје земље по двеста милиона килограма, праве брегове руде са нитима злата.

Доле, у дубини они не знају када је дан а кад ноћ. Нема ни једног радног места где би се трака зауставила бар за пет минута. Овде је време — злато! Смена која се враћа после кратког и неудобног сна, прима још топла оруђа из руку својих претходника. Само два пута годишње — на бадње вече и велики петак, умукне за неколико часова тутањ компресора, заглушно одјекивање експлозије, неподношљиво пиштање вагона за одвоз руде и тешко, испрекидано дахтање пола милиона људи, осуђених на муке у паклу.

Надница за пакао цигарета

Дуг је пут руде до њеног претварања у комад злата, али је још дужи пут Африканца из њихових примитивних насеља до рударских окана и натраг. Породица и родбина, лишавајући се свега, дуго отхрањују свог члана док не пође на рад. „Корпорација за врбовање домородаца" и „Удружења домородачког рада", расути по свој Јужној Африци, примају само снажне, добро ухрањене људе, јер масне премије од рударских трустова добијају се само за беспрекоран радни „материјал".

Два шилинга и десет пенија једва достиже за пакло цигарета, али је то једино доступно, јер у пренасељеним обиталиштима кроз колибе од грања вреба глад, а сваког месеца ће их посетити са својим војницима и скупљач пореза.

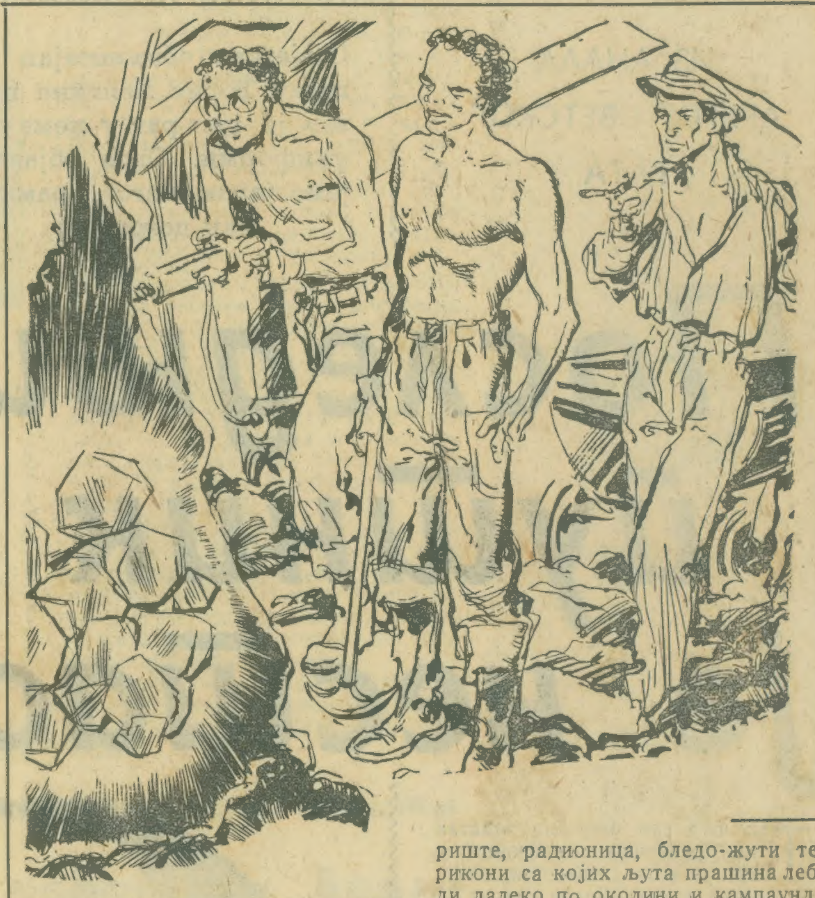

Раднике, заврбоване у саванама Централне Африке, најпре пребацују на дрвене „дакоте" у Франсистану у Бечуанленду, где се златоносна руда одвози брзим лифтовима у сусрет дану. После испирања руда пролази кроз прву строгу контролу и њени тежи црни комади се одвајају од лаких, белих. И ко би рекао! — бели први пут ту падају у немилост — издвојени хитрим рукама бацају се кроз нарочит отвор у бездан, док црним предстоји даље путовање.

Слично доживљавају и Африканци допремљени у Франсистан; вагонима за превоз стоке допремају их у Јоханесбург, и као и други, ту им предстоји брижљив преглед. Мере их, оцењују, подвргавају рендгенским прегледима.

Контролише се и прошлост ових људи — у огромне црне спискове заведени су сви „агитатори и бунџије" од екватора до педесетога степена јужне ширине.

На површини се налазе две куле за вађење руде, топионица, стовариште, радионица, бледо-жути терикони са којих љута прашина лебди далеко по околини и кампаунди — бараке у којима збијени као зрна у нару проводе време, између две смене, 8—12 хиљада домородачких радника.

Ту је још и добро заклоњена, дрвећем изолована четврт: за белопути технички персонал и дирекцију предузећа. Иза тога дрвећа беле жене играју тенис или се купају у басенима. Ту жуборе фонтане, раде барови, клубови, биоскопи и сваке вечери кола одвозе у град оне који желе.

Бројеви замењују имена

Африканци стоје у реду пред намрштеним службеником, казују му своја, од тог тренутка сувишна имена, и уместо њих добијају број и рударску лампу. Затим им се издају чизме. Већина први пут у животу тада чује чему су намењене такве ствари и како их треба навући, јер је у њиховим насеобинама то непознато. Потом их деле на омање групе, према племенској припадности, тридесетак минута их упознају како се рукује оруђима и, одмах затим, шаљу у јаму.

Необучени и незаштићени, црни радници свакодневно постају жртве несрећних случајева или професионалних обољења, а неки плате улазак у овај „храм" — својом руком, ногом, или другом повредом, која ће их за цео живот оставити богаљем.

Педесет људи од хиљаде њих покушава да побегне из пакла, али без успеха, јер администрација рудника издаје готов новац само по истеку уговора, и због тога бегунци, без икаквих средстава, брзо постају жртве глади или полицајаца који се дају за њима у потеру. Ономе кога ухвате — а то се дешава скоро са свима — следује јавно шибање, неколико недеља тамнице и сталне смене да би се покрио расход око гоњења и враћања на посао.

Своје древно обитавалиште у каменим наслагама Рифи, злато је напустило да би се скрило у бетонске сводове тврђаве Нокс у САД или у оклопљене подруме Енглеске банке у Лондону.

У Витвартерсранду и у суседној Оранжовој републици налази се 50 активних „златних" окана која дају више од половине злата западног света. А шест гигантских надтрустова налазе се под контролом крупних финансијских компанија које владају светом.

Благо се стиче...

„Англо-америкен корпорејшн оф сауд Африка" експлоатише 13 најрентабилнијих окана златне руде у Јужноафричкој Републици и има одлучујућу улогу у многим предузећима. Осим тога, преко свога главног шефа, Опенхајмера, налази се у унији са друштвом „Де Бирс", која има монопол 95 одсто производње драгог камења и 100 одсто његове трговине. Под влашћу Опенхајмера и „Англо-америкен корпорејшна" налазе се сви јужноафрички угљени рудници.

Одмах иза „Англо-америкен корпорејшна" налази се и свуда присутна „Британска јужноафричка компанија", која је својим безбројним пипцима продрла у целокупну јужноафричку економику.

Сваки рудар Африканац доноси, по правилу, свакодневно, овим компанијама корист 4—5 пута већу од зараде која му се исплаћује.

ЗЛАТНЕ КУГЛЕ ИЗ ИЗРАЕЛА

Средином децембра, кад су код нас обично путеви и поља завејани снегом, у Израелу почиње берба поморанџи. Та берба траје месецима, пошто има разних врста, које не сазревају у исто време.

Повољна клима на израелској обали Средоземног мора омогућила је да је производња поморанџи најважнија извозна грана Израела.

Народ села у којима се гаје поморанџе већином је организован у специјалан тип задруга. Врло су честе посете странаца оранжеријама, па им сами радници радо показују плодове свога рада. Они госте превозе тракторима на непрегледна поља на којима зру златне лопте.

Гране поморанџиних дрвета дубоко се савијају под тешким, зрелим плодовима. Фармери ће нам често причати о тешком раду, о тешкоћама због жега, о памањкању воде, о ветру и штеточинама.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) познати француски сликар (Пол), 5) богиња јутарњег руменила код старих Грка, 6) два самогласника, 8) некадашње индијанско племе у Јужној Америци, 10) град у старој Феникији, 12) троцифрен број, 13) врста мале игле, 15) прилог, 16) порцуланска земља, 17) позади, 19) сума збир, 20) врста врбе, 22) показна заменица, 23) шаљиво лице у француској пантомими, 25) право време (лат.), 27) староседеоци Лације, области у Италији, 28) елидирана свеза, 29) један континент, 30) део воловских кола, 31) предлог, 32) збор, 33) хемијски знак за мазуријум, 35) најмлађа геолошка периода палеозојског доба, 36) раскош, сјај.

Усправно: 1) птица грабљивица, 2) врста сове, 3) предлог, 4) негација, 5) одушевљење, усхићење, 7) слушалачка публика, 8) једнаки, 9) острво у Јадранском мору, 11) отворена повреда, 13) сат ура, 14) хемијски елемент, 18) утваре, 21) мелодија, 23) нацрт, 24) лична заменица, 26) град у Сирији, 30) јако црвена земљаста маса, 32) мађарски књижевник (Ерне), 34) скраћеница америчке новинске агенције, 35) хемијски знак за прометијум.

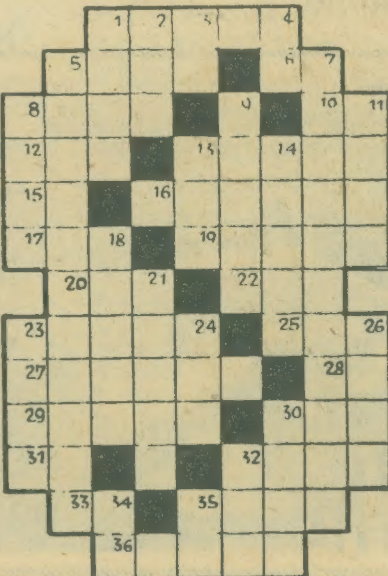

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Помпеја, 7) Срб 8) краул, 10) Торп, 12) Арта, 13) оквир, 15) дом, 16) ала, 17) Ик, 19) ба, 20) Амати, 22) сток, 24) Лион, 26) наут, 27) алга, 28) анекс, 30) А(лександар) В(учо), 31) ри, 32) мак, 34) ила, 36) Трифо, 38) Дима, 40) О'Нил, 41) Ајова, 42) еја, 43) ара, 44) ура.

Усправно: 1) „Проклета авлија", 2) обрва, 3) П(етар) К(очић), 4) Ера, 5) јард, 6) аутобиографија, 7) Стоа, 9) лама, 11) Пи, 14) Рим, 18) Калас, 20) актер, 21) тил, 22) сн 23) ОУН, 25) на, 29) кит, 30) „Аида", 32) минер, 33) Кола, 35) Амор, 37) ро, 39) Ава.

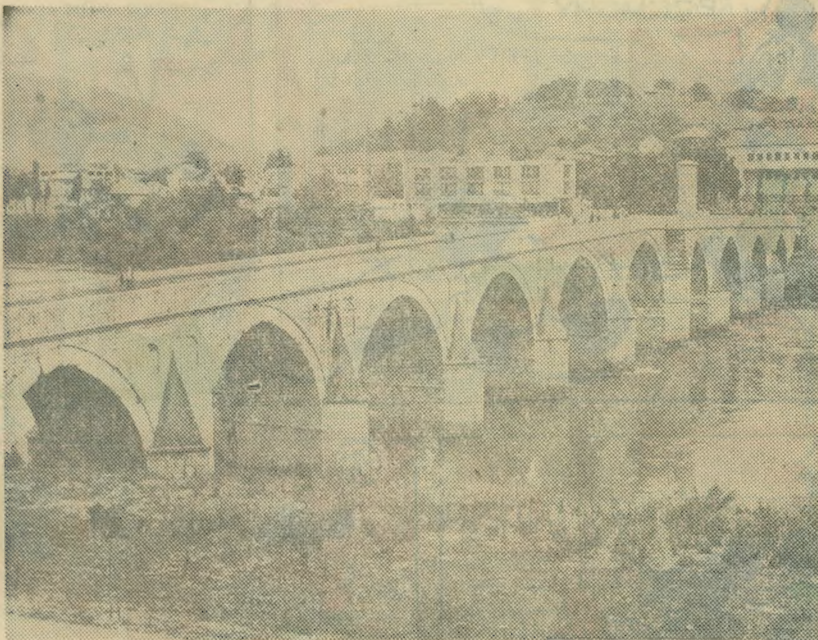

НА ДРИНИ ЋУПРИЈА (Снимио: В. Латинкић

Из албума фото-репортера

СМРТ АТАРА
великог персијског песника

Ардудин Атар је један од најславнијих старих персијских песника. Врло је цењен у књижевним круговима Европе. Њега је много хвалио још Виктор Иго, а његова дела: „Разговори са птицама", „Књига савета" и „Божанска књига" преведена су на француски, енглески и немачки језик. За Атара је поезија била најбоље средство изражавања његових веровања и мисли.

Ардудин Атар родио се око 1140. године у Нишапуру, граду покрајине Корасан Он је наследио свог оца који је био богат и веома цењен трговац лековима.

Једнога дана док се песник досађивао у својој богатој и раскошној радњи, окружен продавцима и помоћницима, који су пословали са пуно журбе и прилежности, на вратима се појавио један дервиш. Дервиш је у унутрашњост дућана бацио продоран поглед пун презира, а затим је дубоко уздахнуо. Атар га је спазио и рекао му:

— Зашто тако гледаш? Иди својим путем.

— Господару, одговори сироти дервиш, — мој пртљаг је лак. Могу без тешкоћа да се удаљим из узаних улица овога града. Али, ви, шта ћете ви учинити када дође дан да треба да напустите пијацу овога света?

Над овим речима Атар се дубоко замислио. Најзад је донео одлуку која је запрепастила све његове познанике и многобројну родбину. Он је разделио сиротињи сва своја добра и повукао се у тихи живот песничког маштања и размишљања. Писао је даноноћно.

Његов крај био је чудан и трагичан, као и његов живот. Био је

већ стар када су 1220. године хорде Џингис-кана напале Нишапур. Опкољени град се јуначки бранио, али су Монголи најзад открили један тајни пролаз, провалили у град и извршили покољ бранилаца.

Један војник који је изненадио Атара у његовим тихим размишљањима спремао се да га убије. У том тренутку пришао је један други монголски војник Угледавши старчево мисаоно и племенито лице рекао је: „Стани, поштеди његов живот и добићеш хиљаду дирхема!"

Монголски војник који је помислио да је наишао на неког богатог човека веровао је да ће извући велику корист, ако не убије старца. Међутим, пошто је видео да је понуда остала празно слово на хартији, поново је донео одлуку да ликвидира свог заробљеника. Тада је пришао неки други човек и рекао:

— Не убијај тог старца. Као откуп за његову крв даћу ти џак пун исецкане сламе.

— Пристани! — узвикну Атар, — јер ја вредим баш толико.

Верујући да се ова двојица спрдају с њим, монголски војник се устремио на Атара и пробуразио га мачем без милости.

ПРАКТИЧНА ГЕОМЕТРИЈА

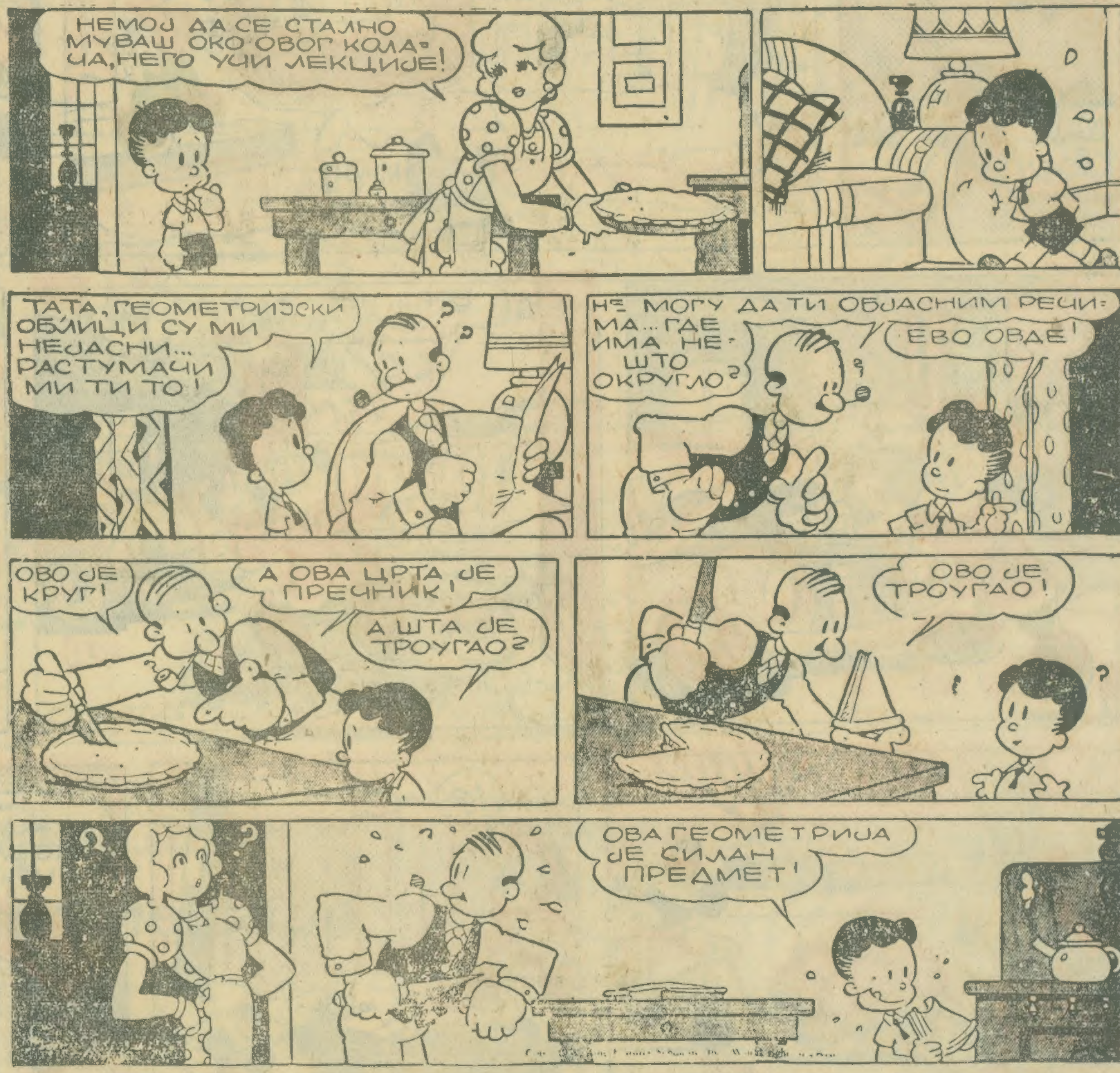

ПРИЧЕ У КАМЕНУ

ЖИВОТ увек побеђује смрт! Иако то изгледа парадоксално, у то се човек може уверити баш на гробљу, читајући натписе на надгробним споменицима. Аутори ових натписа и даље виде своје умрле пријатеље и сроднике онаквим какви су ови били за живота — са свим њиховим људским врлинама, слабостима и недостацима. Осећање хумора у таквим епитафима као да се уздиже изнад страха од непостојања.

Заглушивала је свет својим савршенством. У спомен на њу њен неутешни удовац поставио је у месној протестантској цркви суперјаки гласноговорник.

(Џулији Прескот у Фениксу, држава Аризона, САД)

Његов рад добио је широко признање: пошто је саградио затвор у Џексонвилу, преступи у нашем граду су се удвостручили.

(Америчком архитекти Доналду Сприоцету, у Џексонвилу, САД)

Била је права енциклопедија која је читав живот — престојала на полици.

(Учитељици основне школе, старој девојци, у Окленду, у Аустралији)

Давао је жени сваки пени који би зарадио. Где је девао сребро и крупне новчанице — познато је само богу.

(Пијаници у енглеском граду Јармуту)

Био је три пута ожењен. Поред тога, претурио је преко главе два светска рата.

(Роберту Шору, у Мемфису, држава Тенеси, САД)

Био је страшан досадник и ником није давао мира, али поступао је тако у име разума.

(На гробу енглеског карикатуристе Џона Лоу-а Епитаф је саставио за живота сам себи)

Овде лежи изванредна жена која ми је кувала обеде, штопала чарапе, бринула се о мојој деци — моја ташта.

(Катарини Каудоман у Фленсбургу, Немачка)

Најслађа музика за њу било је када је слушала како друга жена свира другу виолину.

(На споменику једне „светске даме" у Сакраменту, САД)

Смрт га је стигла у оном тренутку када је имао потпуно друге планове.

(Алену Саундерсу у Квибеку, Канада)

Она, вероватно, још прича светом Петру новости о својим сусеткама.

(На гробу сплеткашице у Бамбергу, Немачка)

Био је веран трговачки путник фирме „Господ бог и компанија".

(Америчком свештенику Џозефу Пенију у Минеаполису)

Овде лежи моја жена. Била је мека срца, нежна, паметна и образована. Када би могла да говори и она би то безусловно потврдила.

(Адели Дезанти у Паризу)

Да се тог дана није спустио на грешну земљу не би у цвету младости морао да одлети на небо.

(На гробу пробног пилота у Колораду — Спрингу, држава Колорадо, погинулог у аутомобилској несрећи)

Отео је хлеб свом лекару.

(На гробу самоубице у Дижону, Француска)

Маштала је да њена кћи нађе бољег мужа но што је био њен сопствени, а да њен син не успе да себи нађе тако добру жену какву је имао његов отац.

(Анети Брије у Тулузи, Француска)

Птица која је дошла са војском

Када завлада мало јача зима са снегом, можемо и код нас да видимо више шева него обично. У то време оне излазе на друмове, залазе у људска насеља, јављају се својим звонким гласом и траже оскудну храну.

Међу нашим шевама пада у очи ћубаста шева, жустра птичица, скромне одоре, са кокетном ћубом на глави. Она није селица, али за време јачих зима доскита у већем броју из северних и североисточних предела у наше крајеве.

То је права степска птица, за коју се тврдило да је дошла у Европу са Татарима и Монголима, који су били коњаници. То, унеколико, може бити и истина, јер шеве зими траже и налазе храну у коњском измету на друмовима и путевима Уосталом, тако је пренет у Европу и чичак, кога су донели у реповима монголски коњи. Ћубасту шеву зову у Немачкој „козачка птица", верујући да је она дошла у Немачку за време Наполеонових ратова из Русије заједно са козацима. Можда је стварно дошла са козачким коњима, а можда је тих година била и велика зима, па се шева доскитала са истока у већем броју, него обично.

ЋУБАСТА ШЕВА

Јесте ли већ чули да...

... слонови су последњи пут употребљени у бици код Тапсе 45. године пре наше е-

ре. Слонове су, иначе, у борбама употребљавали углавном азијски и афрички народи.

... проценат леворуких особа у свету износи, према званичним статистикама, око 4 до 6 одсто.

... неки амерички научници тврде да пушачи просечно више пију алкохол и кафу

од непушача, да се радо баве спортом и да много чешће од других — мењају занимање.

... у науци постоји око двадесет хипотеза које објашњавају механизам осећања мириса.

... највиши хотел у Европи подигнут је у Француским Алпима

код Курмајера на висини од 3.800 метара. Хотел носи име „Снежни дворац".

МИКИ

by WALT DISNEY

МИКИ

СВЕ СЕ ЗАЛЕДИЛО!

МИЋО! КУДА ЋЕШ ПО ОВОМ ВРЕМЕНУ?

ДА СЕ ПРОСАНКАМ, УЈКА МИКИ!

КЛАДИМ СЕ ДА НЕЋЕ НИ ДУГО НИ ДАЛЕКО!

БРР... ИЗГЛЕДА ДА ЋУ МОРАТИ ПЕШИЦЕ!

Walt Disney Productions World Rights Reserved

?

ДРОГЕРИЈ

?

50

?

?

!?

ШТА ЛИ ЈЕ ТО МИЋА СМИСЛИО?

КАСНИЈЕ

ПАРИПИ МИ БАШ НЕ ПРИСТАЈУ ЈЕДАН УЗ ДРУГОГ, АЛИ ДОБРО ВУКУ!

МИЋИНЕ ТАКСИ САОНИЦЕ

ЏОНИ ХАЗАРД

ФРЕНК РОБИН

НИКАД МЕ НЕЋЕ УХВАТИТИ, **НИКАД**!

ТАМО ЈЕ УЛЕТЕО! ИЗГЛЕДАО ЈЕ КАО ЛУДАК!

ПУСТИТЕ НАС НАПРЕД, ХАЗАРДЕ! ОН ЈЕ НАОРУЖАН, А ВИ НИСТЕ!

ИСТОР МУЗЕ

УЛАЗ

НЕ ПУЦАЈ НА СВАКУ ФИГУРУ, АЛФОНСЕ... СВЕ ИЗГЛЕДАЈУ **КАО ЖИВЕ**!

ЧИМ СЕ ИЗГУБЕ У ОВОМ ЛАВИРИНТУ, ЈА ЋУ ДА ШМУГНЕМ... ОХО! ЕВО ХАЗАРДА!

ЊЕМУ ДУГУЈЕМ ОПРОШТАЈНИ ПОКЛОН... ШТО СЕ УМЕШАО У МОЈЕ ПОСЛОВЕ!

ОПОМЕНУТ ЈЕДВА ЧУЈНИМ ЗВУКОМ КОЈИ ЈЕ НАСТАО ИЗВЛАЧЕЊЕМ МАЧА ИЗ КОРИЦА, ЏОНИ СЕ НАГЛО ОКРЕНУО И...

679

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд. Македонска 31. Жиро рачун број 101-112-1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 1.800; полугодишња 900; за иностранство: годишња 2.600, полугодишња 1.300 дин. Рукописи се не враћају.